

[Tholstrup.]

Frihedssøgende mennesker er som regel ikke de ringeste individer, men tværtimod folk med en karakter, som ethvert land er tjent med at modtage. Derfor bør de ikke straks ved ankomsten sættes i fængsel. Sådanne behandlede man ikke danskerne i Sverige under den tyske besættelse. Det bliver jo publiceret i de lande, hvorfra flygtningene kommer, at man bruger denne fremgangsmåde, og så får folk dér den opfattelse, at det er lige så galt med friheden i Vesteuropa som i de sovjetrussiske kolonilande, hvilket afholder andre fra at forsøge at nå ud til friheden. Der må være andre muligheder end fængsel. Det er derfor, jeg spørger den højtærede justitsminister, om det er af frygt for sovjetisk kidnapning, når folk fra østlige diktatorlande, som søger friheden i Danmark, sættes i vestre fængsel?

Justitsministeren (Hans Hækkerup): Det stillede spørgsmål må naturligvis besvares benægtende. Efter bestemmelsen i § 8 i loven om udlændinges adgang til landet m. v. skal politiet, indtil der er truffet beslutning om, hvorvidt afvisning eller udvisning af en udlænding skal ske, og indtil sådan beslutning kan iværksættes, drage omsorg for udlændingens tilstedeværelse, om fornødent ved den pågældendes hensætning under bevogtning efter reglerne om varetægtsarrest.

Om mange af flygtningene fra østlandene gælder det, at der kan være tvivl om deres identitet. Ligesom andre personer, der kommer her til landet uden at være i besiddelse af fyldestgørende legitimationspapirer, bliver de tilbageholdt, medens politiet foretager en undersøgelse af identitetsspørgsmålet. En sådan undersøgelse er nødvendig bl. a. for at konstatere, om vedkommende — som det flere gange er forekommet — er efterlyst af politiet i et andet land for en almindelig, ikke politisk lovovertrædelse. Desuden er den omstændighed, at det er fastslået, hvem den pågældende flygtning er, ikke ensbetydende med, at han straks kan løslades; det kan være nødvendigt for politiet at tilvejebringe nærmere oplysninger til belysning af, om den pågældende virkelig søger asyl i Danmark eller ønsker at skaffe sig ophold her for at udøve virksomhed til skade for landets interesser. Under-

søgelsen af dette spørgsmål er ofte forbundet med betydelige vanskeligheder, men vi bestræber os naturligvis i videst muligt omfang for at fremskynde behandlingen af disse sager.

Tholstrup: Jeg indser godt, at det er et vanskeligt problem, og jeg forstår også den højtærede justitsministers redegørelse; men der må kunne findes en anden udvej. Der findes små hoteller rundt omkring her i byen og andre steder i landet, hvor man udmærket kunne finde et arrangement, så at de pågældende ikke ligefrem sættes i fængsel, når de kommer her til landet. Derfor vil jeg stille det tillægsspørgsmål: vil man fra justitsministeriets side prøve at finde en anden og mere hyggelig form?

Justitsministeren (Hans Hækkerup): Dette at finde en anden og mere hyggelig form forudsætter en lovændring. Jeg agter ikke at tage noget initiativ i den retning.

Hermed sluttede spørgsmålet, og spørgetiden var dermed til ende.

Den næste sag på dagsordenen var:

Valg af 17 medlemmer til et udvalg angående forslag til lov om ændring i lov om menighedsråd.

Valgt blev: *Lysholt Hansen, Bladt, Hougaard, Th. Mikkelsen, K. Axel Nielsen, Peter Nielsen, Viola Nørlov, Chr. Thomsen, Marius Buhl, Vagn Bro, Damsgaard, Kr. Juul, Sønderup, Gottschalck-Hansen, Fibiger, Baagø og Jørgen Jørgensen (Lejre).*

Den sidste sag på dagsordenen var:

Forhandling om statsministerens redegørelse i henhold til grundlovens § 38 ved folketingsårets åbning.

(Redegørelsen findes i tidenden sp. 1).

Bundvad: I sin åbningstale gjorde den højtærede stats- og udenrigsminister en kort status over de udenrigspolitiske forhold. Heri konstateredes, at grundpillerne for Danmarks udenrigspolitik uforandret er vort medlemskab af FN og af NATO.

[Bundvad.]

Videre at Danmark fortsat skal deltage i Europarådets arbejde samt i det mellemfolkelige samarbejde i øvrigt om sociale, kulturelle og videnskabelige spørgsmål. Lad mig kort sige, at vi er enige i dette.

Vi ved alle, at der i de kommunistiske lande er visse bevægelser i gang. Afsløringen af Stalin har forståeligt nok givet visse tilpasningsvanskeligheder. Så vidt man kan skønne, foregår der en magtkamp mellem forskellige mere eller mindre rettroende stalinistiske grupper og personer. Nogle afsættes, andre ophøjes, og en tidligere hængt og begravet bliver begravet en gang til — denne gang som nationens helt. Samtidig afslører røret, at tilstandene for arbejderne i disse lande ikke har været slet så paradisiske, som kommunisterne har søgt at bilde os ind.

Vi ved endnu ikke, hvad hele dette røre fører til. Vi må vente og se og håbe, at resultatet til syvende og sidst åbner muligheder for en fredeligere stemning, en stemning, der kan bære nedrustning og kontrol med våbne. De vestlige landes samarbejde i NATO kan ganske utvivlsomt bidrage til og befordre denne udvikling.

Vi har jo for nylig haft en debat om Suezproblemet her i folketinget. Jeg skal derfor ikke tage dette spørgsmål op, men vil kun konstatere, at der synes at være visse muligheder for en ordening, efter at spørgsmålet er indbragt for FN. Jeg føler trang til igen at sige den højtærede stats- og udenrigsminister tak, fordi han så stærkt har ydet sit bidrag til en fredeliggørende udvikling.

Om Nordisk Råds arbejde er oplyst, at undersøgelsen om et fælles nordisk marked nu snart er så langt fremme, at erhvervene og partierne kan gå til en realitetsdrøftelse af sagen. For vor egen skyld og for Nordens skyld bør vi gå til disse drøftelser uden fordomme. Med den aktuelle interesse, der ligger i talen om et fælleseuropæisk marked, forekommer det mig, at vore bestræbelser for et nordisk fællesmarked får endnu større betydning.

Nordisk Råd rejste på sit første møde i København spørgsmålet om en nordisk konvention om social tryghed. Den højtærede stats- og udenrigsminister oplyste i sin tale, at denne konvention træder i

kraft den 1. november, altså om få dage. Jeg vil gerne sige tak for regeringens bidrag hertil. De nordiske landes borgere får hermed en ganske enestående placering. Det bliver herefter således, at en nordisk borger får ganske de samme sociale rettigheder, som gælder i opholdslandet. En dansk borger, der tager ophold i f. eks. Sverige, får samme sociale rettigheder som en svensk borger; og en svensk borger kan opnå danske sociale rettigheder ved ophold her. Jeg er ikke i tvivl om, at der i denne sag ligger et betydeligt socialt fremskridt for Nordens lande, og jeg er glad for, at konventionen nu bliver en realitet.

Hvad Grønland og Færøerne angår, konstaterer jeg kort, at regeringen er indstillet på at medvirke til fremme af udviklingen begge steder. Mit parti vil gerne yde sin støtte hertil.

Den højtærede stats- og udenrigsminister omtalte forsvarsudvalget af maj 1955 og nævnte, at forsvarsministeren er i færd med at udarbejde et skitseforslag til en ny forsvarsordning „ud fra nærmere angivne forudsætninger“. Denne udtalelse har givet anledning til megen diskussion i dagspressen særlig om mulighederne for nedsættelse af tjenestetiden eventuelt til 12 måneder, således som det også diskuteres i Norge og England.

Jeg vil gerne gøre en kommentar hertil. Jeg må gå ud fra, at den kommende forsvarsordning ikke diskuteres ud fra det bestemte mål at nå ned på 12 måneders tjenestetid. De 12 måneder kan ikke være et mål i sig selv. Kan vi nå de 12 måneder, vil det være velkomment, meget velkomment endda. Men det må da ifølge hele sagens natur være forsvarets *effektivitet*, der må være udgangspunktet for drøftelser og vurderinger. Ellers er der ingen mening i tingene. Skulle en drøftelse og en saglig vurdering føre til det resultat, at effektiviteten i vort forsvar kan bevares, ja, måske styrkes ved andre foranstaltninger, selv om tjenestetiden nedsættes, da vil en sådan nedsættelse selvsagt ikke komme til at savne støtte fra vor side. I samarbejde med andre demokratiske lande har vort forsvar bestemte opgaver at løse. Kan disse opgaver løses på forsvarlig måde ved hjælp af færre penge og kortere tjenestetid end de

[Bundvad.]

nugældende 16 måneder, ser vi det gerne. Vi imødeser derfor med interesse resultaterne af forsvarsudvalgets arbejde.

Siden vi havde den såkaldte afslutningsdebat her i tinget i juni måned, har folketinget vedtaget to meget vigtige love, nemlig folkepensionsloven og lærlingeloven.

Først nogle bemærkninger om folkepensionen. Det er ikke min mening at gennemgå denne sag i enkeltheder, hverken sagens interessante historie eller forslaget. Jeg vil bare konstatere, at det lykkedes den socialdemokratiske regering at føre denne vigtige sag igennem. Berlingske Aftenavis kalder det „den største sociale reform i tiden efter krigen“, og bladet udgav et særnummer i den anledning. Jeg er enig med Berlingske Aftenavis i denne vurdering. Vi har nu fået begyndt på en betydningsfuld social reform.

Vi kom igennem med højere ydelser til de nuværende gamle, med lempeligere fradragregler, og vi fik begyndt på den egentlige folkepension til alle med det nye mindstebeløb. Videre sikredes de enlige mødre bedre kår, og en konjunktursikret opsparing blev gennemført. Hermed har den sociale velfærdsstat gjort et sikkert fremstød.

Regeringen lagde som bekendt vægt på, at reformen blev vedtaget med bred parlamentarisk tilslutning, og det kan med tilfredshed konstateres, at foruden socialdemokratiet, det radikale venstre og kommunisterne stemte også de fleste ærede medlemmer af venstre og de fleste ærede medlemmer af det konservative folkeparti for forslaget. Jeg kan imidlertid forstå, at de to partier, venstre og de konservative, har en masse vrøvl i den anledning. Må jeg få lov til at sige, at det da så også er deres egen skyld. I denne sag har de nemlig forsøgt at blæse på to trompeter samtidig, og det har givet disharmonier særlig for de konservative musikanter.

Sagen er den, at man har villet være mere social end andre, samtidig med at man har gjort, hvad man kunne for at lægge velfærdsstaten eller formynderstaten, som man også kalder den, for had. Hvad det sidste angår, er det utroligt, hvad visse borgerlige blade har præsteret i denne sommer. Var der emigrerende, som mente, at de skulle give vor sociale orden skylden for

deres emigration, blev det slået op som bevis på folkepensionens skadelighed, selv om man dog måtte vide, at en meget stor emigration tidligere netop fandt sted fra et Danmark uden social sikkerhed; det var i fattiggårdenes tid. Og fandt en eller anden på, at Danmarks høje selvmordsprocent skyldtes den sociale sikkerhed, var også det bevis mod folkepensionen, selv om vi fra længere tilbage i tiden har haft tilsvarende høje selvmordstal. Alt kunne bruges og bruges kritikløst for at lægge velfærdsstaten for had. Den binder folk med snærende bånd og kvæler alt initiativ. Staten tager selvstændigheden fra borgeren og gør ham til et viljeløst offer for den snigende socialisme. En sølle tilstand, kan man forstå. Og dog kommer folk rejsende langvejsfra for at finde ud af, hvordan vi er nået frem til den sociale orden, vi har, og som de gerne vil efterligne derhjemme. Den sidste var Costa Ricas præsident.

Og medens der larmedes mod velfærdsstaten, talte man for folkepensionen — dog med næsten konstante forbehold. En gang tillod økonomien ikke dens gennemførelse, en anden gang — og så sent som nogle få dage før vedtagelsen — erklærede man bombastisk, at man ville stille så og så mange betingelser op, før man ville stemme for reformen. Men alt ramlede sammen, da det kom til stykket. For mig at se vovede de to partier ganske enkelt ikke at følge deres egen kritik op og stemme imod. Er det da underligt, at man har vrøvl og er kommet til at sidde mellem to stole?

Det ærede medlem hr. Aksel Møller talte forleden ved den konservative vælgerforenings stiftelsesfest, en tale, der blev transmitteret af radioen. Denne tale var meget bemærkelsesværdig, fordi et afsnit af den nærmest formede sig som en eneste stor undskyldning for, at de konservatives flertal havde stemt for reformen. Den tale nærmest flammede af dårlig samvittighed.

Det var jo det ærede medlem, der i foråret formede slagordet, at socialdemokratiet er spaltet fra isse til hæl. Mon det ærede medlem ikke — i det mindste for sig selv — vil indrømme, at rollerne er byttet om? Man ligger, som man har redet. Velfærdsstaten befinder sig i bedste velgående med venstre og de konservative som garanter.

Det er måske derfor, at visse borgerlige

[Bundvad.]

kredse er begyndt at røre på sig. Ifølge Social-Demokraten for søndag den 14. oktober er der jo kræfter i gang for at danne en „komité for erhvervs politik“, som den kalder sig. Foreløbig er 127 herrer trådt sammen i en komité, og man kan forstå, at komiteens arbejde skal gå ud på at skaffe „en finansiel støtte, som tilsammen kan blive af et vist format“ til fremme af komiteens formål. Og det meddeles videre i den skrivelse, som Social-Demokraten gengiver, at pengene skal bruges til at øge erhvervslivets indflydelse på dansk politik inden for de eksisterende borgerlige partiers rammer. Det er unægtelig interessant, at kapitalstærke kredse inden for erhvervslivet nu vil danne selvstændig organisation for igennem den og ved hjælp af betydelige midler at skaffe sig indflydelse på de borgerlige partier. Dels ligger der i denne nye organisations dannelse, hvis man kan kalde den således, en kritik imod de borgerlige partiers hidtidige politik, dels ligger der et ønske om fra pengestærke folks side at øve en særlig indflydelse på dansk politik. Denne nydannelse er ganske belærende — også for andre end dem, der skal underkastes den pågældende komités påvirkning.

Hvad lærlingeloven angår, ved vi alle, at forhandlingen om den var både langvarig og besværlig, men vi nåede et resultat, som de fire gamle partier kunne stå bag ved. Hermed skulle den usikkerhed, der var opstået omkring dette spørgsmål, være ophævet og vejen banet for øget lærlingetilgang.

Arbejdsmarkedskommissionen med repræsentanter for erhvervene har nu udsendt en kraftig opfordring til at antage flere lærlinge. Denne opfordring vil jeg gerne her fra denne talerstol og på mit partis vegne give min fulde tilslutning. Vi står nu over for de store årgange unge, der søger vej til arbejdsmarkedet. Det er disse unges interesse, det drejer sig om, og det er spørgsmålet om fagenes egen fremtid. Vi må alle være interesseret i, at fagenes unge får en god uddannelse. Det tjener både den enkelte, erhvervet og samfundet. Derfor bør der nu gives plads for alle de unge, som fagene kan give en forsvarlig uddannelse.

Må jeg i denne forbindelse gøre en bemærkning om de ufaglærte unges uddannelse. Det glædede mig at høre i åbningstalen,

at regeringen vil tage dette spørgsmål op i samarbejde med arbejdsmarkedskommissionen. Det er rigtigt, som det blev sagt, at nye materialer og produktionsmetoder stiller stadig større krav til den ufaglærtes uddannelse. Det er jo ikke så længe siden, at det var en sandhed, at vi ikke kunne bygge flere huse og fabrikker, end der var murere til. I dag ser vi mange og ofte store bygninger blive opført alene af arbejdsmænd, og vor byggekapacitet er steget tilsvarende. Det var også tidligere en sandhed, at vi ikke kunne lave flere maskiner, end vi havde maskinarbejdere til. Det er nu en sandhed med modifikation. Produktionen spaltes nu op i mindre enheder, og stadig flere ufaglærte finder beskæftigelse i industrien og med det resultat, at vor produktions muligheder forøges. Det er derfor rigtigt set af regeringen, at den vil søge at forbedre uddannelsesmulighederne for de ufaglærtes grupper. Det vil give de ufaglærte større muligheder for beskæftigelse og erhvervslivet større muligheder for produktion.

I det hele taget er det vigtigt over en bred front at forbedre uddannelsesmulighederne — fra barneskolen til skolerne for de teknikere og andre specialister, der skal føre os ind i automationens og atomproduktionens tidsalder. Det er derfor rigtigt, når regeringen søger skolereformen fremmet og den øvrige uddannelse forbedret og udviklet, og vi fra vor side håber, at folketingets partier vil være lydhøre. Investering i uddannelse er investering i fremtiden. De penge vil give gode renter fremover.

Hermed er jeg ved de økonomiske forhold. Vi ved alle, at bytteforholdet mellem importpriser og eksportpriser er dårligt og har været det i mange år. Formandskabet for det økonomiske koordineringsudvalg mener, at den skævhed, der opstod i 1930'erne, faktisk ikke senere har kunnet rettes. Råstoffer og andre varer, vi skal købe, er steget stærkere i pris end de varer, vi skal sælge. Særlig har det knebet for landbrugsvarerne at følge med i prisudviklingen, medens industrieksporten har klaret sig. Hvor stærkt dette bytteforhold påvirker vor økonomi, har formandskabet et eksempel på. I 1951 viste vor betalingsbalance et underskud på 300 mill. kr. Havde import- og eksportpriserne været

[Bundvad.]

de samme som i 1949, altså bare 2 år før, ville der ikke have været et underskud på 300 mill. kr., men i stedet et overskud på 1000 mill. kr.

Det er klart, at dette forhold i aller-højeste grad påvirker vor valutabalance i ugunstig retning, også selv om bytteforholdet har rettet sig noget. Vi har nu som omtalt i åbningstalen opnået en forbedring i valutastillingen, idet nationalbankens og de private bankers samlede valutabeholdning er godt 150 mill. kr. større end for et år siden, og valutalikviditeten andrager nu 750 mill. kr. De sidste valutatal viser en yderligere forbedring på 18 mill. kr. Hertil kommer en lagerforøgelse i det sidste år på 200-250 mill. kr. Dette er en gunstig udvikling, som vi må bestræbe os på at fastholde og i den udstrækning, der er mulighed derfor, søge forbedret.

Så vidt jeg kan skønne, er vejen hertil udvikling af bl. a. vor industrieksport. Vi kan glæde os over, at denne eksport har haft fremgang, vel 200-300 mill. kr. i år, hvilket dækker over en merbeskæftigelse på 7 000-8 000 mand. Hertil kommer, at fiskerierhvervet har øget sin eksport med 15 pct. på et år.

Jeg er ganske klar over, at en videreudvikling af industrien ikke alene forudsætter den bedre uddannelse, som jeg har omtalt, men også kapital til investering, altså kapital til køb af nye maskiner, fabrikker o. s. v., med andre ord kapital til at bygge nye arbejdspladser for. Dertil et bedre samarbejde på virksomhederne imellem arbejdere, funktionærer og arbejdsgivere.

Hvad investeringerne angår, kan man meget vel diskutere privat eller offentlig opsparing, som man nu har sind og vilje til. Men det er et stort spørgsmål, om vi ikke, som en række andre lande har gjort det, skal søge tilført vort erhvervsliv udenlandsk kapital for derved at sætte erhvervslivet i stand til at gennemføre nødvendig teknisk udvikling, således at vi kan komme på

fuld højde med udviklingen i andre lande. Jeg ved, at regeringen arbejder med dette problem, og jeg tillader mig at spørge, om regeringen på dette tidspunkt kan give folketingset oplysninger.

Jeg har mødt det synspunkt, at lønningerne til arbejdere og funktionærer er det eneste afgørende for de danske erhvervs konkurrencemuligheder. Det kan ikke være rigtigt. Lønningerne her i landet er ikke steget mere end lønningerne i de lande, vi skal konkurrere med. Derimod synes vi med hensyn til effektiviteten og den tekniske udvikling at have et minus. Det er her, der bør sættes ind, og det er her, samarbejdet på virksomhederne spiller en stor rolle. Det kan ikke nægtes, at samarbejdsudvalgene desværre ikke er blevet helt det, man tænkte sig. Der må skabes et bedre klima for det nødvendige samarbejde. Jeg kan ikke klart sige, hvilken vej man skal gå, men lad mig pege på de radikales forslag om udbyttedeling og på det ærede medlem hr. Hans Rasmussens forslag om sociale fonds til fordel for syge og gamle arbejdere og til omskoling af folk, der må søge andet arbejde på grund af rationaliseringsarbejdsløshed.

Jeg finder det nødvendigt at sige, at skal den tekniske udvikling kunne fremmes tilstrækkeligt med fuld støtte fra alle sider og uden alvorlige gnidninger, må arbejdere og funktionærer kunne føle tryghed og sikkerhed i ansættelsen. Det er et spørgsmål, om ikke udgifterne til omskoling af arbejdere eller til deres underhold er en investeringsudgift, som bør indregnes i rationaliseringsomkostningerne.

Hvad landbruget angår, har hr. Hans Pinstrup jo for nylig gjort stillingen op, som han nu kan gøre det. Alt sort i sort, og havde der været en endnu mørkere farve, var den sikkert også blevet brugt. Jeg tror, at denne evige jamren er til skade for landbruget. Byerhvervenes folk, og ikke mindst lønmodtagerne, sammenligner med egne kår og kommer ofte til et noget andet resultat end hr. Pinstrup. Jeg har villet gøre

[Bundvad.]

disse bemærkninger, fordi vi fra vor side helst ser bedst mulig forståelse mellem land og by. Jeg tror, at denne forståelse bedst kommer i stand, hvis vi kender hinandens kår, således som de rent faktisk er uden jamren eller skønmaleri. Hermed åbnes vej for forståelse, for hensyntagen og for støtte, når det er nødvendigt.

Landbruget havde som bekendt et problem i forbindelse med afviklingen af langtidsaftalerne for flæskehandelen med England. Desværre var det ikke lykkedes de interesserede parter at komme til en forståelse vedrørende leverancevilkårene, medens tid var. Regeringen foreslog derfor og fik vedtaget et begrænset eksportforbud til den 22. oktober. Denne sag har meget stor interesse for os alle. Det er derfor glædeligt, at der nu er fundet en løsning, som kan accepteres af alle interesserede parter.

Beskæftigelsen er i øjeblikket relativt høj for de fleste fag. Derimod kniber det noget for arbejdsmandsgruppen, ikke mindst på grund af den store sæsonledighed, som vort land plages af, og på grund af, at landbruget stadig afgiver arbejdskraft, som efterhånden må opsuges i andre erhverv. Jeg forstår, at regeringen overvejer foranstaltninger, som kan øge beskæftigelsesmulighederne for arbejdsmændene særlig i vinterhalvåret, bl. a. ved landvinding og grundforbedring, og vi vil fra socialdemokratiets side gerne yde vor støtte til.

En af denne samlings opgaver bliver at arbejde med mulighederne for besparelser for at øge statens overskud og på lidt længere sigt for at bidrage til folkepensionens finansiering. Hvad det sidste angår, vil jeg gerne sige, at det er beklageligt, at man ikke fulgte regeringens forslag om ved folkepensionsbidraget at skaffe fuld dækning for udgifterne. Det havde utvivlsomt været det rigtigste af hensyn til statens finansielle stilling. Hertil kommer, at folkepensionsordningen økonomisk burde have hvilet i sig selv. Men det var ikke muligt at få tilslutning. Selv venstre, der oprindeligt stillede forslag om et folkepensionsbidrag til dækning af udgifterne, ville ikke være med. Dertil havde man vovet sig for langt ud i besparelsediskussionen. Nu står vi da i den situation, at vi kun har skaffet dækning

for en del af udgifterne, medens resten skal skaffes over besparelser, som vi ikke ved om vi kan blive enige om.

Oplægget lover ikke godt. Særlig må vi nære betænkeligheder ved den stærke slagside, venstre har givet sine spareforslag. Her ligger jo nok forklaringen på, hvorfor venstre har vist en mærkelig uvilje til at fortælle, hvad der lå bag de mange spareforedrag, som venstres folk har holdt landet over. Men nu kender vi altså nogle af de planer, venstre så længe har holdt skjult for offentligheden. Det er da altid noget. Flere følger vel?

For øvrigt er det interessant, at venstre kommer med sine forslag og de konservative med andre — eller var tidsfølgen omvendt? Det højt priste borgerlige samarbejde holdt ikke i denne sag. Man skulle ellers tro, at dette måtte være en hjertesag, hvis det uheld skulle indtræffe, at de to partier igen skulle komme til at danne regering sammen. Men det er måske heller ikke meningen?

Jeg vil gerne kommentere et par af venstres spareforslag og samtidig gøre bemærkninger til selve sagen. Venstre vil ikke støtte finansminister Kampmanns forslag om at sætte arbejdsgiverbidraget til arbejdsløshedsforsikringen op, til trods for at dette bidrag ikke har været reguleret siden 1937, altså før sidste krig. Til gengæld er omsorgen for de arbejdsløse ikke slet så stor. Man foreslår nemlig, at arbejdsløshedsloven revideres for at opnå besparelser og „for at forhindre, at upåkrævede understøttelsesmuligheder borttager noget af det nødvendige incitament til at opnå produktivt arbejde ad normal vej“.

Det er en slem mundfuld. Jeg kunne forstå, hvis man havde sagt, at kontrolreglerne burde efterses for at forhindre udbetaling af uberettiget understøttelse, hvor sådan udbetaling har kunnet konstateres. Det kunne man have fået vor støtte til. Men at man ved direkte at forringe understøttelsesmulighederne vil bringe den arbejdsløse og hans familie i en social nødstilstand for at tvinge ham til at tage arbejde, som overhovedet ingen kan anvise ham, det begriber jeg ikke.

Samme tendens ligger i forslaget om nedsættelse af tilskudsprocenten ved beskæftigelsesarbejder. Begrundelsen her er den

[Bundvad.]

samme, besparelser og arbejdskraftens overgang til andet arbejde. Det er givet, at der kommer færre beskæftigelsesarbejder i gang ved en lav tilskudsprocent, og det er jo også venstres mening. Flere — og det er arbejdsmænd, der her er tale om — vil så blive arbejdsløse. Men hvor skal de søge hen? Jeg føler mig berettiget til at spørge venstre: hvor ligger det såkaldt produktive arbejde, som ikke kan få den fornødne arbejdskraft fra arbejdsmændene, der er brug for? Jeg er sikker på, at svaret vil blive imødeset med den største interesse af de arbejdsløse, og jeg er sikker på, at arbejdsanvisningen vil lytte med spændt opmærksomhed.

Vi har siddende en kommission om arbejdsløshedsforsikringen. Den har kun holdt ganske få møder. Nu er der udpeget ny formand, og det glæder mig, at arbejdet skal fremskyndes. Vi fra vor side vil gerne yde vort bidrag i dette arbejde, og vi mener, at der kan findes rimelige løsninger på de problemer, som kommissionen har fået forelagt til løsning.

Venstre har også interesseret sig for byggestøtteloven. Vi ved fra tidligere debatter, at venstre sammen med de konservative arbejder for en renteforhøjelse for de ældre boliglån. Nu ser jeg, at venstre ønsker dette krav udvidet til også at omfatte de nye boliglån, og at man vil have byggestøtteloven hurtigt afviklet.

Det er givet, at byggeriet spiller en stor rolle for statens økonomi. Men samme sag berører økonomisk og praktisk hundredtusinder af familier i dette land. Derfor skal vi træde varsomt og ikke ud fra propagandistiske slagord gå til en panikløsning, som kan være til ubodelig skade for byggeriets fremtid. Med de midler, som loven nu stiller til rådighed, kan der bygges ca. 20 000 boliger om året. Behovet på grund af befolkningstilvæksten ligger vel på ca. 13 000. Resten går til sanering og til indflyttere. Men vi skal være opmærksomme på, at behovet snart vil stige. De store årgange vil stille deres krav også her, og da må vi stræbe efter at komme op i nærheden af 30 000 boliger for at holde trit. Førringer vi nu byggestøtteloven eller helt afvikler den uden at have rimelig sikkerhed for et tilsvarende byggeri til priser, som folk kan

betale, kommer vi fra asken og i ilden, og ganske særlig de unge, som boligmæssigt har det svært nok i dag, vil få store vanskeligheder.

Den nugældende boligstøttelov gælder et par år endnu. Lad os i mellemtiden drøfte, hvad der bør gøres; men sigtet må klart være et byggeri og en finansieringsform, der sikrer, at også mindrebedemlede kan få et sted at bo. En rimelig bolig er jo en nødvendighed for alle og ikke bare en luksusgenstand for de få.

Skattereformen vil blive genfremsat, og den højtærede stats- og udenrigsminister har oplyst, at særlig presserende skatteproblemer vil blive søgt løst gennem særlige love, herunder en lov om bedre kontrol med indtægterne. Fra socialdemokratiets side vil vi lægge stor vægt på dette spørgsmål. Som bekendt bliver lønmodtagere af enhver art kontrolleret til sidste øre, og samtidig er det ingen hemmelighed, at lønmodtagerne har indtryk af, at kontrollen ikke er slet så effektiv for andre befolkningsgrupper. Vi må have dette forhold klaret op, og åbenlyse fejl bør rettes.

Jeg har mødt den opfattelse, at det gjorde såmænd ikke så meget, at man snød finansministeren lidt, det gik nok endda. Det gør det også, men det er bare ikke Kampmann, der bliver snydt. Han skal have dækning, og det sørger vi i folketinget for. Derimod kommer andre skatteydere til at undgælde; det er dem, der bliver snydt. Derfor er det nødvendigt, at kontrollen bliver mere lige, end den er nu, og jeg forstår godt, at arbejdere og tjenestemænd og funktionærer ser hen til en snarlig løsning af dette vigtige spørgsmål.

Jeg tror også, at problemerne omkring ejendomsvurderingen trænger til en afklaring. Det er derfor tilfredsstillende, at regeringen vil fremsætte lovforslag herom. Jeg går ud fra, at forslaget vil følge linjen i sidste vurdering, således som den højtærede finansminister bebudede allerede ved den nye vurderingslovs vedtagelse i foråret. Jeg vil gerne bede den højtærede finansminister udtale sig om dette spørgsmål.

Hvad de sociale forhold angår, er vi enige med regeringen i, at der inden januar skal gennemføres et engangstillæg til gamle og invalider; ellers vil deres kår blive forringet. Vi er også tilfredse med, at kommis-

[Bundvad.]

sionen om invalidernes forhold nu bliver nedsat, og at et udvalg skal forberede en egentlig enkepensionsordning. Der ligger her to nye sociale opgaver, som vi mener bør løses.

Det må også være muligt at finde en løsning på spørgsmålet om en appelinstans for invalideforsikringsretten. Så venter vi også på sygeforsikringskommissionens resultat. Selv om arbejdere og arbejdsgivere ved sidste overenskomststopgørelse brød nye veje med hensyn til dagpenge under sygdom, er der alligevel her problemer, der trænger sig stærkt på til løsning. Det samme gælder problemerne omkring sygekassegrænsen.

Foruden de spørgsmål, jeg nu har omtalt, vil som bebudet i åbningstalen mange andre spørgsmål blive forelagt folketinget til behandling i denne samling. Regeringen har for sit vedkommende lagt op til en arbejdssamling, og folketinget vil ikke komme til at savne sagligt arbejdsstof.

På denne baggrund vil jeg slutte mine bemærkninger med at udtale håbet om, at også dette folketingsår vil blive præget af viljen til at finde en løsning på de problemer, der trænger sig på. Jeg har sagt det før, at jeg tror, befolkningen venter af os, at vi bestiller noget. Det er derfor, vi er her. Mit parti, socialdemokratiet, er indstillet på arbejdets og samarbejdets positive linje.

Erik Eriksen: Den højtærede statsminister indledte sin tale ved folketingets åbning med henvisning til de regler, grundloven giver for denne tales indhold. Der pålægges her statsministeren to ting: for det første skal ministeren give en redegørelse for rigets almindelige stilling. Jeg kan roligt sige, at en sådan redegørelse har vi ikke fået. I stedet for har vi hørt nogle almindeligheder om rigets stilling, og det er noget helt andet. Jeg finder det uheldigt, at grundlovens bestemmelser på dette punkt har sat sig så lidt spor i åbningstalerne siden 1953; jeg kan nemlig forsikre den højtærede statsminister om, at der var tilset en såre reel forskel med denne nye paragraf.

For det andet kræver grundlovens § 38, at statsministeren giver en redegørelse for de af regeringen påtænkte foranstaltninger.

Det har aldrig med denne bestemmelse været tanken, at statsministeren blot skulle nævne eller opremse, hvad regeringen påtænkte. Lad mig som et enkelt eksempel nævne åbningstalens bemærkning om, at vareforsyningsloven vil blive foreslået forlænget. Der siges ikke ét ord om, hvorvidt denne lov tænkes skærpet, eller om man vil understrege en afviklingstendens i den. Det er ikke helt tilfældigt, når jeg har nævnt vareforsyningsloven som eksempel. Også sidste år indeholdt åbningstalen en tilsvarende tom bemærkning, og allerede dengang fandt jeg grund til at påpege mangelen på redegørelse.

Jeg regner ikke med, at min kritik vil bære frugt — regeringen plejer jo ikke på dette så lidt som på andre områder at tage hensyn til andres synspunkter. Når jeg alligevel har understreget disse væsentlige brist i åbningstalen, skyldes det, at den efter forfatningen skal danne grundlag for tingets forhandling, og man må indrømme mig, at vi ikke ligefrem har fået det allerbedste grundlag. Det har måske sin naturlige årsag — hvad ved jeg; måske har regeringen med henblik på åbningstalens opbygning og indhold — undskyld, jeg bruger en vending, som jeg måske tidligere har anvendt — tænkt på reglen fra rationeringstiden: det er forbudt at reklamere med en overflod, der ikke er til stede.

Det udenrigspolitiske afsnit giver mig ikke anledning til mange bemærkninger. Vi har jo også for kort tid siden haft en debat om en række problemer på dette område. Jeg er enig i åbningstalens bemærkning om grundpillerne i vor udenrigs- og forsvarspolitik. Jeg deler i allerhøjeste grad håbet om, at den almindelige tendens til bedring i forholdet mellem øst og vest kan fremme mulighederne for nedrustning. Jeg skal heller ikke indlade mig i en diskussion om Danmarks militærstrategiske situation, kun sige, at det naturligvis må være således, at vort forsvarsberedskab og dets opbygning må blive præget af hele den udvikling, der foregår.

Også tjenestetidens længde er kommet ind i debatten; det hænger sammen med forskellige forhold af såvel udad- som indadvendt karakter. Bl. a. møder man ude i befolkningen jævnlig det spørgsmål, hvor meget der kan spares ved nedsættelse af

[Erik Eriksen.]

tjenestetiden til f. eks. 12 måneder mod til gengæld at få det, man kalder en større „fast kerne“. Med henblik på statens økonomi tror jeg slet ikke der er noget at hente her. Jeg må naturligvis tilføje, at jeg ikke er medlem af det nedsatte forsvarsudvalg, så mit skøn fremtræder ikke med nogen særlig vægt. Men tjenestetidsspørgsmålet har sin store interesse; dels vil de store årgange vel også her komme til at spille ind, dels er den lange tjenestetid en meget stor byrde for såvel de enkelte som for det erhvervsliv, der skal undvære dem, og den er desværre heller ikke egnet til at styrke forsvarsviljen. Jeg tror, at venstrebladet Ringsted Folketidende forleden ramte noget meget centralt, da det skrev — jeg beder om den højtærede formands tilladelse til et citat —:

„værrer er det, at mange unge har vanskeligt ved at indse den praktiske nytte af den langvarige tjenestetids sidste måneder. Lider forsvarsviljen skade herved, og herpå tyder adskillige vidnesbyrd, må denne side af sagen veje alvorligt til.“

Dette er jo rigtigt.

Det gælder her som overalt, at skal et demokratisk styre arbejde med vægt, må befolkningen virkelig stå bag det og anerkende dets foranstaltninger — eller beslutninger, om man vil. Derfor er jeg også glad for, at den i sin tid omtalte stationering ikke længere er aktuel, og at dette nu erkendes fra alle sider. På disse områder er det af afgørende betydning, at der ikke lægges grund til gnidninger og modsætninger. Et forsvar må have hele befolkningen med sig, hvis det skal løse sine opgaver. Jeg vil for mit vedkommende gerne se på alle disse problemer i lys af det, udviklingen, nye våben og forskningen har at sige os. Sikkerhedskravet skal have, hvad det har krav på, og ingen vil formodentlig modsætte sig en fordomsfri og praktisk undersøgelse og overvejelse.

Jeg vil også gerne knytte et par ord til det — om jeg må kalde det sådan — udenrigsøkonomiske afsnit. Der refereres her uden nogen som helst kommentar, at der er undersøgelser i gang om oprettelse af et fælleseuropæisk marked. Det forekommer mig, at den højtærede statsminister har forpasset en god og naturlig lejlighed

til at redegøre for regeringens stilling på dette område. Der er for det første det rent principielle: om Danmark bør deltage i et sådant samarbejde, eller måske rettere, om vi kan stå udenfor. Det tilsvarende spørgsmål drøftes med stor interesse i hele Vesteuropa i denne tid, og jeg havde gerne set, om åbningstalen havde dannet grundlag for en sådan debat herhjemme. Specielt ville jeg gerne have hørt, hvorledes regeringen i givet fald vil samordne bestræbelserne for et vesteuropæisk marked med det arbejde, der er i gang for at skabe et fælles nordisk marked.

Jeg savner imidlertid også regeringens kommentar til et andet livsvigtigt punkt for Danmark. Som bekendt ønsker den britiske regering landbrugsvarer udelukket fra et eventuelt fælles marked. Vi står med andre ord over for en videreførelse af liberaliseringens skævhed for dansk økonomi. Det havde været rimeligt, om den højtærede statsminister havde indviet det høje ting — og dermed befolkningen — i de tanker, regeringen har gjort sig i denne anledning. Det skulle glæde mig, om den norske finansminister fik ret, da han for nogle dage siden sagde, at det nordiske fællesmarked ikke mister sin værdi, selv om det vesteuropæiske marked bliver en realitet. Erfaringerne fra Beneluxlandene peger i denne retning.

Jeg vil gerne tilslutte mig statsministerens glæde over, at Finland nu deltager i Nordisk Råds arbejde. Det er lykkeligt, at den udenrigspolitiske situation har formet sig på en måde, der gør det muligt for hele den nordiske familie at være sammen om et virke, jeg tillægger stor betydning.

Jeg vil gerne understrege åbningstalens ord om de dansksindede sydslesvigeres uopfyldte ønsker. Det har glædet mig at se, hvorledes der med den vesttyske regering er nået enighed om rammer, inden for hvilke danskheden forhåbentlig kan udfolde sig. Jeg håber, at regeringen vil være vågen over for ethvert forsøg på at forringe det grundlag, der her er skabt.

Åbningstalens bemærkninger om Grønland og Færøerne var holdt i så stor almindelighed, at jeg må afstå fra at knytte bemærkninger hertil. Det er mit som alle andres håb, at de bestræbelser, der er i gang for at udvikle et stadig mere levedygtigt

[Erik Eriksen.]

fællesskab med disse fjerne dele af Danmark, må fortsætte under gensidig hensyntagen.

Den højtærede statsminister har fundet lejlighed til at glæde sig over en valutafremgang på godt 150 mill. kr. det sidste år. Jeg ville gerne dele den højtærede statsministers uskrømtede glæde, men ligesom nationalbankdirektør Svend Nielsen føler jeg desværre mere grund til at hæfte opmærksomheden ved valutaforringelsen på godt 100 mill. kr. det sidste halve år. Den er nemlig nok så egnet til at belyse den foruroligende tendens i vor økonomi. Det gør mig i øvrigt ondt for den højtærede finansminister; han har jo i sommerens løb gjort sig store anstrengelser for at forklejne betydningen af oplysningerne om valutastillingen, og nu udtrykker nationalbankdirektøren sig altså på samme måde som vi andre.

Det er jo altid trist at tale for døde øren. Men da jeg virkelig på en måde sætter pris på den højtærede finansminister, vil jeg da gerne gå lidt ind på hans tankegang og nævne den måde, hvorpå Den vesteuropæiske økonomiske Samarbejdsorganisation opgør valutaresservene. Den medtager bl. a. guldbeholdningerne i sin opgørelse, og det må jo være i regeringens interesse. Ser vi på udviklingen siden regeringens tiltræden, viser det sig, at Vesteuropas samlede valutaresserver er gået praktisk taget lige så meget frem, som Danmarks er gået tilbage, nemlig med ca. 30 pct. Denne forskel illustrerer noget meget væsentligt. Vi har nemlig i de sidste 3 år oplevet en sjælden grad af højkonjunktur i Vesteuropa. Taget som helhed har landene benyttet lejligheden til at opsamle en stødpude til brug under en mulig forringelse af konjunkturerne, men Danmark har også på dette punkt skilt sig ud fra gennemsnittet. I løbet af disse 3 år har vi tvært imod at opbygge en valutareserve formøbet af det lidt, vi havde. Kommer Danmark ud for de ubehagelige overraskelser, som nationalbankdirektøren omtalte forleden, vil vi med andre ord på forhånd have blottet vor sårbare økonomi.

Jeg er i det hele taget forbavset over den optimisme, åbningstalen lagde for dagen, og jeg har forgæves studeret dens ord for at finde denne optimisme begrundet.

Så vidt jeg kan se, er der kun to væsentlige lyspunkter i vor økonomi i øjeblikket, nemlig industrieksportens vækst og skibsfartens gode valutaindtjening. Inden for erhvervslivet synes der at herske nogen tvivl om, hvorvidt væksthastigheden kan opretholdes for industrieksporten. Flere af vore vigtige aftagere har lagt en kraftig dæmper på den økonomiske aktivitet, og samtidig gør stigningerne i det danske omkostningsniveau det vanskeligere for vor industri at konkurrere. Søger man så at nå frem til et afbalanceret billede af vor økonomi, forekommer det mig nødvendigt at anlægge en noget anden vurdering end den, der kom til udtryk i åbningstalen. I så fald kan man nemlig ikke mene, at beskæftigelsen har rettet sig noget i årets løb, således som den højtærede statsminister udtrykte det. For en nøgtern vurdering må resultatet blive, at beskæftigelsesmulighederne forringes langsomt, men sikkert. Det ville også være ganske mærkeligt, om ikke det var tilfældet. Industriproduktionen har gennem længere tid været svagt faldende. I august måned havde den nøjagtig samme størrelse som for to år siden, altså i august 1954. Samtidig fortsætter bortvandringerne fra landbruget. På den baggrund må resultatet blive en forringet beskæftigelse.

Det forekommer mig at være en højst ulykkelig følge af den politik, der er ført, at der i august i år var flere arbejdsløse end for to år siden, ja, der var også flere arbejdsløse end i august 1953, en måned før den nuværende regering trådte til. Det virkede så meget stærkere, som det jo ikke skortede på kritik af den forrige regerings beskæftigelsespolitik.

Videre hedder det i åbningstalen, at den hjemlige prisstigning stort set afspejler prisbevægelserne i vore vigtigste samhandelslande. For at nå til den opfattelse må man vist se mere stort på tingene, end rimeligt er. De senere måneders internationale beretninger har da også understreget, hvorledes Danmark ligger i spidsen, når det gælder prisstigninger, og i bunden, når talen er om produktionsstigninger, og disse to forhold er naturligvis ikke uden forbindelse. Man kan selvfølgelig godt tale om stabilisering i vor økonomi, men hvis man gør det, kan det kun blive en stabiliseret krise.

[Erik Eriksen.]

Det er nemlig ikke lykkedes regeringen at skabe grundlag for en fortsat økonomisk fremgang. Det er kun lykkedes den at nå så vidt, at forarmelsen ikke er fortsat, og så er det endda et spørgsmål, om det, regeringen kalder stabiliseringspolitik, kan holde i den kommende tid. Er det ikke snarere således, at meget tyder på, at vanskelighederne kan blusse op med fornyet styrke?

Jeg vil her gerne henlede opmærksomheden på forhold, som ganske blev overset i åbningstalen. Forbruget er igen stigende, og det stiger endda ret kraftigt. Samtidig falder erhvervslivets investeringer. Det statistiske departement har for nylig offentliggjort et materiale, som tyder på, at de produktive investeringer i år vil blive op mod en snes procent mindre end i 1954. Jeg ved godt, at ordet investering er et luftigt begreb for mange, men det er jo dog ikke andet end de maskiner, der skaffer beskæftigelsen, de bygninger, maskinerne skal stå i, og de transportmidler, der er nødvendige for en stigende produktion. Det er med andre ord hele grundlaget for vor fremtidige velstand. Det er klart, at der kan være god grund til at tage det med ro og udskyde nødvendige investeringer en kortere tid, men når der sker en varig forringelse af investeringernes omfang, og det er jo det, vi er vidne til i disse år, bliver det noget meget alvorligt. Så er det nemlig den fremtidige beskæftigelse og produktion, vi sætter på spil.

Dette perspektiv fører naturligt til nogle bemærkninger om den såkaldte velfærds- eller formynderstat, således som jo også det ærede medlem hr. Bundvad var inde på det i sin tale for et øjeblik siden. Må jeg her nævne, at jeg har set den højtærede finansminister for et stykke tid siden i en åbenhjertig tale af fuldt hjerte bekende sig til denne stat. Han fremhævede, hvorledes sandsynligheden taler for statens stadig stigende udlånsvirksomhed til det private erhvervsliv; „de private kan ikke selv“, hedder det i dette avisreferat. Betragtningen er den ganske enkle, at først lægger staten gennem kreditstramninger og skatter et kvælertag på det private erhvervsliv. Man hindrer med overlæg erhvervslivet i at foretage de investeringer, som er ønskelige af hensyn til vor fremtidige levelfod og be-

skæftigelse. Derefter konstaterer man så, at de private ikke kan selv; det er så enkelt, staten må træde til, og det gør staten så med et budgetoverskud, den har hentet gennem skatter fra det selv samme erhvervsliv, som den giver nådsensbrød i form af lån og tilskud. Velfærds- eller formynderstaten griber ind med skatter og reguleringer, og derefter fordeler den dem. Den dag vil komme, da mange flere, end tilfældet er nu, vil opdage, at det, der skulle fordeles af, det har denne formynderstat i alt væsentligt reguleret væk. Det er forsvundet undervejs med de forspildte muligheder for produktion og beskæftigelse. Vore udenlandske konkurrenter udnytter højkonjunkturen til investeringer, der sikrer produktionen fremover. Herhjemme gør vi vort bedste for at hindre fremskridtet, og så sætter man håbet til amerikansk kapital. Enhver må dog kunne se, at det er den gale vej. Lad så den socialdemokratiske presse tale nok så meget om opsparingsdille — det er dog opsparing, der må til, for at vi kan vende de sidste års onde cirkel og igen få gang i investeringerne; det er dog lige så givet, at det offentlige ikke kan erstatte den private opsparing. Det kom absolut ikke overraskende for mig, at regeringen ikke tillægger den private opsparing større betydning. (*Stats- og udenrigsministeren* [H. C. Hansen]: Det gør regeringen!). Ja, så skuffer det mig virkelig, at den højtærede statsminister ikke havde noget med herom i sin åbningstale. Den højtærede statsminister kan læse denne åbningstale igennem og tage hele det bundt af selvfølgeligheder, der står deri, men han vil ikke finde noget om den private opsparing.

Må jeg så blot tilføje, at den for ringe opsparing og nedgangen i investeringerne virker forstemmende for en liberal betragtning. Hvis jeg imidlertid for et øjeblik skulle prøve at se forholdet ud fra regeringens synspunkt, må jeg indrømme, at det er en udvikling, der er i nøje tråd med socialdemokratiets politiske målsætning. Erhvervslivet svækkes, og samtidig får staten større mulighed for at fremtræde som den almægtige formynder, der sætter sig selv i centrum og tvinger det enkelte menneske ud i periferien; jeg må have lov til at fortsætte med at sige, ikke mindst efter den tale, det ærede medlem hr. Bundvad holdt,

[Erik Eriksen.]

at der følger en anden konsekvens af regeringens politik.

Vi har nu ganske rigtigt fået folkepensionen, og det anser jeg for et stort gode, ikke mindst fordi den inflatoriske politik har gjort det umuligt for stadig større kredse at spare det nødvendige op til deres alderdom, men dette forpligter også over for ungdommen. Jeg synes, socialdemokratiets interesse for ungdommen er meget ringe. Der var engang for længe siden, da socialdemokratiet yndede at fremtræde som ungdommens ridder; sådan er det ikke mere. Nu fører socialdemokratiet på afgørende områder en politik på denne ungdoms bekostning. Kreditstramningen gør det vanskeligere at starte egen virksomhed, og den forringer også i høj grad mulighederne for at give de unge beskæftigelse. Nedgangen i investeringerne er blot et udtryk for, at de maskiner ikke er fremstillet, som skulle stå rede til at modtage de talstærke årgange af unge, som snart søger beskæftigelse i erhvervslivet. De store og velkonsoliderede virksomheder klarer sig bedst, mens de unge og nye rammes hårdest. Det er de unge, der først og fremmest lider under denne politik.

Lærlingebegrænsningen peger i samme retning. Havde det stået til regeringen og socialdemokratiet, ville aftalerne om lærlingebegrænsning til dommedag have hindret egnede unge i at få en værdifuld faglig uddannelse. Det var kun de liberale partiers fælles front, der hindrede denne ungdomsfjendske politik i at brede sig.

Ser vi på boligpolitikken, som det ærede medlem hr. Bundvad også var inde på, viser det sig, at socialdemokratiet også her har stået som en modstander af ungdommens berettigede ønsker. Socialdemokratiet må bære hovedansvaret for, at vi ikke er kommet længere med den udligning af huslejeniveauerne, der er en forudsætning for et frit boligmarked. Indtil da vil tusinder af unge, ikke mindst de unge, som gerne vil giftes, stå uden lejlighed. Andre tusinder af unge sidder i lejligheder, der er for dyre og for små, når vi sammenligner med de lejligheder, mange ældre har, og sidst, men ikke mindst, er det de unge, som må tage til takke med lejlighederne i byernes omegn, hvor der er langt til arbejdspladsen. Vi er i dag kun

kommet et første skridt på vejen til det, der er titusinder af unges største ønske i dag: en fornuftig boligsituation. Jeg er i og for sig glad for, at det ærede medlem hr. Bundvad fremdrog dette spørgsmål.

Også inflationen virker til skade for ungdommen; den gør det vanskeligere at spare op, og dens misforhold mellem købekraft og produktion nødvendiggør forbrugsbegrænsning; den gør det vanskeligere at få transportmidler som biler, motorcykler, telefoner o. s. v.; dertil kommer, at den også hæmmer den sunde del af afbetalingshandelen. Jeg kunne nævne endnu flere eksempler på, hvad jeg kalder denne ungdomsfjendske politik, men det er vist tilstrækkeligt til at påvise det, som er min hensigt: at ungdommens interesser tilsidesættes gang på gang til fordel for de ældre. Vi skal passe meget på ikke at hindre eller spærre den unge generation vejen til goder, vi noget ældre selv har.

Det var nok disse unge, professor Hal Koch havde i tankerne, da han for nogen tid siden talte om, hvor rystende dårligt menneskene trives i velfærdsstaten. Det er jo rigtigt, som han sagde, at staten er ved at blive alles fjende. I en kommentar hertil blev det sagt, at årsagen til, at staten er ved at blive alles fjende, må søges i — jeg beder formanden om tilladelse til et citat —:

„selve det socialistiske system, hvorefter staten forarmer sine borgere for at lade dem blive ansøgere om statshjælp til alt muligt. Det er statens berøvelse af glæden ved at skabe og udfolde et initiativ, det er statens fordærvelse af selve det grundlæggende i samfundet, arbejdsglæden og viljen til ved egen indsats at sørge for sig og sine gennem opsparing.“

Disse synspunkter falder nøje i tråd med dem, jeg har anlagt i dag og ved tidligere lejligheder. De skyldes imidlertid ikke en arg venstremand, men derimod én, som end ikke socialdemokratiet kan kalde reaktionær, nemlig den radikale redaktør Nygaard i Middelfart. Jeg kan se på det ærede medlem hr. Jørgen Jørgensen (Lejre), at der er mange af hans synspunkter, der deles af det radikale venstre.

Det er med vilje, at jeg har lagt vægt på disse mere principielle synspunkter, for åbningstalen giver som allerede nævnt ikke

[Erik Eriksen.]

meget grundlag for debat, og hvad jeg har at sige i dag, er og skal være kommentarer til den.

Jeg skal dog også gøre nogle bemærkninger til enkeltheder i regeringens program. Hovedvægten i lovgivningsprogrammet ligger så åbenbart på genfremsættelser. Jeg tænker her især på skattelovgivningen og på skoleforslaget. Især på det sidste område mener jeg det berettiget at nære en vis forventning. Så vidt jeg kan skønne, har regeringen skridt for skridt nærmet sig de synspunkter, der fandt udtryk i venstres skolelovsforslag. Det skulle glæde mig, om vi i dette folketingsår kunne nå til enighed om en skolelov, der bygger på de grundsætninger, der her er tale om.

Jeg har ved tidligere lejligheder ligesom mit partis ordfører fremsat vore synspunkter på skattelovgivningen og skal ikke trætte med en gentagelse i dag.

Åbningstalens ord om et dumpingværn kan jeg tilslutte mig. De synspunkter, der ligger bag forslaget eller ligger til grund for det, har jo også fundet udtryk ikke blot i mit parti, men også i erhvervsorganisationer som Grosserer-Societetets Komité og Landbrugsrådet. Vi kan alle være interesseret i at skabe et værn mod usund konkurrence. Jeg kan derfor tilsige vor støtte til et arbejde for at opnå et sagligt resultat på dette område. Om regeringen så med sit forslag har fundet det sagligt rigtige og forsvarelige, må vi se på.

Jeg håber, at regeringen nøje vil følge arbejdet i de to vigtige kommissioner, der blev nedsat i sommer. Den ene beskæftiger sig med arbejdsretten og den anden med de særlige uddannelsesproblemer, der er en følge af den tekniske udvikling. Jeg anser det for at være af den største vigtighed, at vi på disse to områder snarest muligt når til en tilfredsstillende løsning.

Jeg håber også, at den høje regering meget nøje vil granske rapporten fra det såkaldte samordningsudvalg. Jeg føler mig overbevist om, at det vil give anledning til

en selvransagelse, som ikke kan siges at have fundet udtryk i åbningstalen. Jeg afventer med interesse, men også med en vis utålmodighed, resultatet af regeringens overvejelser på dette område. Hvis det skulle trække ud, før regeringen får besindet sig, føler jeg mig overbevist om, at præsidiet i det høje ting vil være opmærksom på, at udvalgets rapport ikke blot, som den højtærede statsminister så rigtigt sagde, er afgivet til regeringen, men også til det høje ting. Men i øvrigt tør jeg vel gå ud fra, at udvalgets fader, det ærede medlem hr. Bertel Dahlgaard, vil hjælpe mig med at huske regeringen på denne rapport.

Der er et andet forhold — jeg har for resten nævnt det. Jeg har læst ministerudtalelser om ønskeligheden af at få investeret amerikansk kapital her i landet, og en vis meningsudveksling finder sted omkring dette problem. Det er virkelig meget forståeligt på baggrund af hele den udvikling, der har fundet sted her i landet. Jeg har set, at den højtærede økonomi- og arbejdsminister synes meget interesseret i at få iværksat en investeringskampagne. Det har, så vidt jeg har forstået, på denne baggrund været overvejet at arrangere et besøg af amerikanske journalister her i landet, men dette besøg skal nu være udsat. Fra forskellig side inden for erhvervslivet er der givet udtryk for ængstelse over for disse planer. Derfor vil jeg spørge, om ikke det var rigtigt, om ministrene, statsministeren, nu ved denne lejlighed fandt anledning til at sige nogle ord om de planer, den høje regering har på dette område.

Jeg har tidligere talt om konsekvensen af den omvurdering til ejendomsskyldansættelse, som nu foregår. Heller ikke her skal jeg gentage, men kun minde om, at vi fra mit partis side stadig er af den opfattelse, at en hel række af skattemæssige og andre uheldige konsekvenser kan komme til at flyde heraf, hvis ikke lovgivningsmagten griber ind.

Til slut vil jeg lige nævne, at åbningstalen gik fuldstændig uden om to af de problemer,

[Erik Eriksen.]

som optager mange politisk interesserede i denne tid. Jeg tænker dels på det valg, der skal holdes, inden folketingsåret er omme, dels på den regering, der vil fremgå af valget. Jeg skal ikke i mindste måde bebrejde den højtærede statsminister, at han har foretrukket andetsteds at meddele, at det efter hans mening ikke har større hast med valget. Jeg selv anser heller ikke et snarligt valg for at være sandsynligt. Skulle jeg bedømme spørgsmålet om et valg under en partiegoistisk synsvinkel, ville jeg formentlig have grund til at være tilfreds med udsættelsen. Hver dag bringer jo nye tider om regeringens, jeg har lov at sige fejlslagne politik, og jeg føler mig overbevist om, at stedse flere vil få øjnene op for, at vi er kommet ind i en blindgyde. Men da regeringen så åbenbart ikke møder med et egentligt program for folketingets arbejde i det kommende år, ville jeg af den grund foretrække et snarligt valg. Alt taget i betragtning kan vi vel ikke være tjent med et helt eller blot et halvt års stabiliseret krise efter regeringens recept. Jeg har senest på venstres landsmøde for en måneds tid siden peget på en række af de grundsynspunkter, venstre ønsker at gøre gældende både før og efter valget. Heller ikke disse punkter skal jeg naturligvis gentage her. Men målet for hele vor stræben må — forekommer det mig — være på ny at søge at sikre produktionsfremgang og dermed skabe den velstand, der alene kan flyde deraf. Det er rigtigt, at vor økonomi må saneres. Det ærede medlem hr. Bundvad kaldte det, han havde fundet i de spareforslag, som venstre har ønsket drøftet i finansudvalget, for en slem mundfuld. Jeg er ked af det, og jeg er næsten sikker på, at det ærede medlem hr. Bundvad meget vel ved, at skal der blive tale om en egentlig økonomisk sanering, kommer vi ikke uden om de problemer, de spørgsmål, de områder, der her er peget på.

Så skal jeg kun til allersidst sige, at for mig at se tegner billedet sig således, at vi i denne tid ser afstanden mellem socialdemokratisk og liberal tankegang udvide sig. Dermed bliver det vel også mere påtrængende for de vankelmodige at tage et klart standpunkt. Skal vi opleve en fortsættelse af de sidste tre års styre, eller skal vi på ny sadle om og med en liberal erhvervs-

politik muliggøre et sundere og stærkere grundlag for dansk produktion og beskæftigelse?

Ja, åbningstalen giver mig ikke anledning til flere betragtninger; og jeg har egentlig en lumsk mistanke om, at det heller ikke var meningen med den, da den blev af-fattet, at den skulle foranledige særlig mange betragtninger. Det er min opfattelse, at tinget i den kommende tid vil komme til at træde vande. Jeg benægter ikke, at dette ud fra et socialdemokratisk regeringssynspunkt kan være formålstjenligt, hvis regeringen har til mål at samle de styrker, der blev spredt i foråret. Vi er fra venstres side i dag som tidligere villige til enhver fordomsfri drøftelse af et liberalt arbejdsprogram. Det er min opfattelse, at i befolkningen vender stadig flere sig imod formynderstatens snærende bånd. Det er for tidligt og vel heller ikke formålstjenligt at spå om, hvorvidt et flertal kan skabes for i liberal ånd at løse de opgaver, der venter; men kunne det ske, ville mangt og meget her i landet efter min bedste overbevisning være vel tjent dermed.

Aksel Møller: Det ærede medlem hr. Erik Eriksen gjorde til slut i sin tale nogle bemærkninger, som jeg er ganske enig med ham i, og som jeg i indledningen i det, jeg nu skal sige, mener det rigtigt at understrege. Det ærede medlem sagde, at han ikke fandt, at efterårsvalg var sandsynligt, men ønskeligt. Jeg deler ganske den opfattelse. Der vil måske endnu være nogle, som husker, at jeg i begyndelsen af september gjorde mig til talsmand for et efterårsvalg, og jeg har stadig den opfattelse, at det ville være lykkeligt. Den højtærede stats- og udenrigsministers åbningstale bestyrker mig i, at det ud fra de fleste saglige synspunkter ville være bedst med valg nu. Lige siden indgrebet over for forårets strejker har den højtærede statsminister ikke haft nogen mulighed for at skabe en politik, som kan gøre op med inflationen — og i vort land bliver en regering, som ikke kan tage fat på dette opgør, en tungere og tungere byrde. Jeg tror, den højtærede statsminister kunne gøre folket en tjeneste ved at gå til valg nu. Måske også sig selv! Der er jo dog intet ved magten, når man er magtesløs! Programtalen var jo kemisk

[Aksel Møller.]

fri for enhver antydning af råd mod den inflationsulykke, som er i færd med at gøre alle de anstrengelser, man har gjort sig for at komme ud af valutavanskelighederne, forgæves. Ja, statsministeren søgte endda ligesom at overdøve de sørgelige kendsgerninger ved at fremdrage nogle lyse træk i billedet, og det lader sig jo altid gøre, eftersom intet er så galt, at det ikke er godt for noget.

Jeg indrømmer, at den høje regerings svigtende evne til at klare landets vanskeligheder ikke skyldes mangel på flid. Særlig den højtærede stats- og udenrigsminister lægger en fabelagtig travlhed for dagen. I Billed-Bladet man se hvordan. Det bragte forleden en billedserie om, hvordan dagen går for ham. Jeg tror, det vil glæde ham, at jeg ikke beskæftiger mig nærmere med teksten til billederne. Vi vil nok begge med god grund føle os lidt flove, hvis vi herfra skulle give os til at slukke den brand af gloende kul, som bladet har sanket på den højtærede stats- og udenrigsministers hoved. Men det fremgår af den serie billeder, som den højtærede stats- og udenrigsminister har tilladt bladet at optage af sig, at han, som har landets to højeste embeder, er så travlt beskæftiget dagen igennem, at den højtærede minister hr. Ernst Christiansens tilstedeværelse ganske kan overses, hvad der naturligvis er sørgeligst for ham. Men værre for os alle er det, at man med rette kan spørge, om det er forsvarligt, at embederne som statsminister og udenrigsminister forenes i én person. Jeg har tidligere hævdet, at denne forening ikke var tilrådelig. Udenrigsministeren befinder sig så ofte på rejse, at statsministergerningen må lide skade derved. Fra dette efterår kan jeg blot nævne de to Londonkonferencer, der krævede den danske udenrigsministers tilstedeværelse i London netop i det tidsrum, hvor regeringens forberedelse til mødet med folketinget i det nye folketingsår almindeligvis finder sted.

Måske er al denne travlhed også grunden til, at den højtærede statsministers åbnings-tale blev så fattig på vitaminer. Det er ikke muligt — selv ved et indgående studium af den — at finde ud af, hvilke hensigter regeringen har. Sådan set opfylder den egentlig kun formelt de krav, grundloven

stiller om åbnings-talen som indledning til forhandling ved begyndelsen af folketings-året.

Bevares, der er naturligvis ingen af os, der venter, at en statsminister i vort lille land hver første tirsdag i oktober skal kunne udtale sig om udenrigspolitik på en særlig opsigtsvækkende måde. Gjorde han det, burde det vel endda forbydes ved lov.

Der er i dette høje ting et betydeligt flertal, hvortil også mit parti hører, som tror på, at verdensfreden endnu står på så svage fødder, at et våbensamarbejde mellem vestens nationer stadig er nødvendigt. Den, der er pessimist, vil kunne henvise til, hvor truende nær en krig var i dagene umiddelbart efter præsident Nassers diktatoriske indgreb over for Suezkanalen. En optimist kan måske hente næring til en vis sorgløshed i den kendsgerning, at krigen jo dog blev afværget; men jeg beder om, at man lægger mærke til, at indtil dette øjeblik er diktatorens vilje sket fyldest, og tilbage er kun et håb om en forandring heri. Nej, verdensfreden er i sandhed ingenlunde sikret. Forholdet mellem Israel og de arabiske stater giver rig anledning til ængstelse, og begivenhederne i Nordafrika og i Hongkong er truende tegn.

I den højtærede statsministers tale forleden udtaltes der tilfredshed med, at afspændingen i forholdet mellem vest og øst er fortsat i det forløbne år. Men de sidste dages forlydender fra Sovjetunionen viser desværre, at der når som helst kan indtræffe begivenheder, som vil medføre et tilbagefald til den skarpe og uforsonlige kurs, som Stalin fulgte, og som vil være ensbetydende med opretholdelse af en række slavestater i Østeuropa. Med tanke på denne usikkerhed er det tilfredsstillende, at den høje regering ikke imødekom det radikale venstres nye krav om utidige ændringer i dansk forsvarspolitik. Regeringen har allerede tidligere vist sig alt for svag over for det radikale venstre på dette punkt. Den har derved påtaget sig et medansvar for den kædereaktion, som i NATO-landene har ført til svækkelse af det vestlige forsvar.

Jeg tror på, at verden engang vil blive fornuftig nok til at sætte freden over alt andet; jeg håber endda på, at den bliver så fornuftig, at den ikke behøver andet end et internationalt politi til at vogte freden.

[Aksel Møller.]

Men forhåbninger og virkelighed bør jo ikke forveksles. Der er desværre endnu et stykke tid, til vi når så vidt, og i den tid må også Danmark opretholde et forsvarsberedskab, indrettet efter en sagkyndig vurdering af hensigten med forsvaret. Opgavens løsning må naturligvis ske med den største økonomi. Hvad der kan spares, uden at forsvarets virkningsfuldhed svækkes, bør naturligvis spares.

Det påhviler forsvarsministeren til staidighed at have et sådant synspunkt for øje. I en sådan sparepolitik vil han kunne regne også med det konservative folkepartis fulde støtte. Hvorvidt så en forandring i forsvarsopgaven eller nye våbens tilstedeværelse kan muliggøre yderligere besparelser vil jeg — med skyldig respekt for det ærede medlem hr. Jørgen Jørgensen (Lejre), der, uvist med hvilken ret, altid udtaler sig med større sikkerhed end andre — påstå, at i øvrigt ingen kan sige, heller ikke her, før forsvarsudvalgets arbejde er afsluttet og dets resultat forelagt tinget.

Forsvarsopgavens løsning må jo selvfølgelig være en meget byrdefuld sag for Danmark. Det volder mig ingen vanskeligheder at forstå længslen efter at blive lettet for denne byrde; men sund fornuft siger, at den vestlige verdens nedrustning først bør påbegyndes efter veloverståede forhandlinger med østlandene om rustningernes omfang. Følger vesten sine naturlige tilbøjeligheder til nedrustning uden sikkerhed for, at østen går samme vej, har Vesteuropa på nåde og unåde betroet sin eksistens i kommunismens hænder. Det er efter min opfattelse en dårlig gerning, hvis Danmark nu skulle svigte NATO-politikken, starte en ny kædereaktion og undergrave mulighederne for en forhandling om gensidig nedrustning. Hvor svært vi end synes, vi har det, må vi alt fald lære at være solidariske med den del af verden, som går ind for de idealer, som praktisk talt alle i dette høje ting er enige om. I det vestlige samarbejde om bevarelsen af disse idealer vil jo også vi danske gerne indtage en respekteret holdning. Vi har nemlig brug for det gode omdømme. Den nærmeste tid vil ikke byde på mindre samarbejde mellem de europæiske lande, men snarere på mere; det vil

sige, at en større indbyrdes afhængighed vil blive følgen.

Det ærede medlem hr. Erik Eriksen omtalte den sidste tids diskussioner om et vesteuropæisk fællesmarked. Jeg tror ikke, vi har nogen mulighed for, om det bliver en realitet, at stille os udenfor; dertil er vor levestof alt for meget et spørgsmål om eksport og import. Men det gælder i sandhed om — deri er jeg enig med det ærede medlem hr. Erik Eriksen — at vi er vågne over for denne udvikling og over for den åbenbare fare, som den kan medføre. Det er naturligvis, set fra nogle synspunkter, et af tidens lykkelige tegn, at spørgsmålet om et fælleseuropæisk marked overhovedet kan opstå; men lad os lægge mærke til, at der fra engelsk side allerede er sagt fra med hensyn til landbrugsvarernes stilling på dette marked, og vi ved, at England i disse synspunkter vil have forbundsfæller i det øvrige Vesteuropa, forbundsfæller, som ønsker sig en protektionistisk landbrugspolitik. Vi kan da vist nok alle sammen her se, at et intereuropæisk frihandelsområde, som liberaliserer industriprodukterne, men låser landbruget inde bag nationale toldgrænser, kan blive aldeles ødelæggende for Danmarks fremtidsøkonomi.

Havde vi endda en valutareserve så stor, at vi kunne tære på den under en kostbar og tidkrævende omlægning af vort erhvervsliv. Men se, om vi har det! Vi skylder mere fremmed valuta bort, end vi har. Den højtærede stats- og udenrigsminister forsøgte ganske vist i sin åbningstale sådan med lidt rouge og lidt læbestift at gøre vor økonomi kønnere, end den er. Den stærkeste kritiske indvending, som jeg har at rette mod den højtærede statsministers redegørelse for, som det hedder højtideligt, men ganske præcist i grundloven, „rigets almindelige stilling og de af regeringen påtænkte foranstaltninger“, er netop, at redegørelsen skjulte de vigtigste kendsgerninger om landets økonomiske forhold bag en make-up.

Hvis den højtærede statsminister lægger sin tale ved siden af den åbningstale, som hans forgænger, statsminister Hans Hedtoft, holdt den 6. oktober 1953, altså umiddelbart efter at socialdemokratiet på ny var kommet til magten, kommer han dog vist til at indrømme mig, at Hans Hedtoft gav

[Aksel Møller.]

klarere besked. Jeg husker, at vi heller ikke fandt den besked fyldestgørende, men det er gået tilbage siden med hensyn til indholdet af åbningstaler, desværre. Jeg skal med et par enkelte citater belyse forskellen.

Statsminister Hans Hedtoft sagde:

„Valutastillingen er endnu ikke betryggende, og beholdningens størrelse er meget beskeden i forhold til landets udenrigsomsætning.“

Denne eller en lignende erkendelse finder man ikke i den højtærede statsministers tale forleden, skønt vor valutabeholdning som bekendt ikke er større end dengang; desværre er netop det modsatte tilfældet. Hans Hedtoft gav også klar besked om, hvilken politik hans regering ville følge. Han sagde:

„Det har længe været åbenbart, at renteniveauet her i landet var for højt.“ — skønt det dog dengang var væsentligt lavere, end det er i dag. Men om rentepolitikken var der heller ikke et ord i den højtærede statsministers tale. Og hvad mener statsministeren om den erklæring, hans forgænger fremsatte i sin første åbnings-tale om regeringens vilje til at søge et væsentligt antal boliger opført ud over det ordinære byggeprogram? Der var dog på disse områder en politisk målsætning, medens der i den åbningstale, vi hørte forleden, kun var henholdende bemærkninger.

Der kan naturligvis være én god grund til, at statsministeren ikke har villet følge i sin forgængers spor med hensyn til klar besked om sin politik. Aldrig har man nemlig oplevet en sådan fiasko som den, der har ramt den politik, socialdemokratiet som nyt regeringsparti udformede i efteråret 1953. Man kan ikke sige, at regeringspartiet er kommet sovende til denne fiasko, det har ærligt og redeligt prøvet på at opfylde sine løfter. Det sænkede renten imod vore advarsler, og jeg må måske erindre om, at det var dengang, den højtærede finansminister var så dristig under en finanslovdebat — det var i december 1953 — at feje alle advarsler, ikke blot dem, der kom fra venstre og konservative, men også dem, som kom fra det ærede medlem hr. Bertel Dahlgaard, af bordet med en bemærkning om, at socialdemokratiet fortsat ønskede den lavest mulige rente, og med en henvisning

til, at han på dette tidspunkt allerede havde truffet foranstaltninger til den rentelettelse, som senere har vist sig at være en af årsagerne til vore nye valutavanskeligheder, en rentelettelse, der da også måtte opgives igen — som bekendt er renten i dag den største, vi har haft i mands minde.

I januar 1954 prøvede regeringen på at forcere boligbyggeriet frem, også mod vore advarsler. Det var jo kommet ind i en solid og rolig rytme, en rytme, der tillod en langsom og gradvis forøgelse af byggeriet. Men åbningstalens ord skulle efterleves, og hvad blev følgen? Sådanne tilstande på bygge-markedet, at byggerytmen blev slået i stykker og det samlede byggeri væsentligt nedsat.

På den måde kunne man fortsætte. Den høje regering er ikke uforskyldt kommet til sine vanskeligheder.

Hvad om den højtærede statsminister havde talt om årsagerne til, at valutavanskelighederne kunne holde 3 års fødselsdag sammen med regeringen, og om grundene til, at regeringen ikke påtænker yderligere foranstaltninger imod dem? Den højtærede statsminister kunne passende have skildret disse årsager, f. eks. med nogle citater hentet fra den betænkning, som formandskabet for det såkaldte samordningsudvalg har afgivet her i efteråret. I denne betænkning står der meget, man kan få forstand af, men der står intet, som kan bestyrke statsministeren i, at der er grund til at lægge noget lys-syn for dagen. Og jeg kan heller ikke se, hvad der skulle kunne begrunde et lyssyn.

I marts 1955 sluttede den høje regering sammen med det radikale venstre et af de såkaldte kriseforlig: ved hjælp af nye store byrder for befolkningen skulle forbruget begrænses. Så vidt jeg erindrer, ville de nye afgifter i de to år, som kriseforliget skulle omfatte, indbringe ca. 800 mill. kr. Der er nu gået 1½ år, og man tør vel gå ud fra, at ca. 600 mill. kr. af de 800 mill. kr. nu er kommet i statskassen. I den samme tid er nationalbankens valutagæld kun blevet formindsket med ca. 58 mill. kr. Det er dog ikke noget særlig strålende resultat. Sjældent har så meget skullet ofres for at vinde så lidt.

Det kommer der ud af, at kapløbet mellem løn- og prisniveauet efterhånden har berøvet den forbrugsbegrænsende politik

[Aksel Møller.]

sine virkninger. I de første 2 år under den nuværende regering steg pristallet med 22 points — det skulle det dog være 2 år om at gøre — i det sidste og 3. år steg det ligeledes med 22 points. En del af disse stigninger skyldes internationale prisbevægelser, men den væsentligste del kan tilskrives de bestandige stigninger i indkomst- og omkostningsniveau, som vi har oplevet i disse år.

Det ærede medlem hr. Bundvad trøstede sig med, at det ikke var anderledes i andre lande. Det ærede medlem behandler, forekommer det mig, denne side af sagen lidt letsindigt. For andre lande er prisstigninger måske velstand, for os er det fattigdom. For de lande, der producerer kul og koks til eksport, er de stigninger, der har fundet sted med hensyn til prisen på kul og koks, et udtryk for forøget velstand; for de lande, der producerer træ og papir, er de forøgede priser på træ og papir udtryk for forøget velstand ved eksport. Men for Danmark er disse prisstigninger udtryk for større fattigdom, og når vi ikke vil se denne større fattigdom i øjnene ved at holde vort omkostningsniveau nede, så mister finanspolitikken sin virkning, så handler man forgæves, når man indgår disse traditionelle kriseforlig. Forbrugsbegrænsningen bliver til nul og niks. I fjor havde vi et overskud på statsregnskabet på godt 600 mill. kr., i år er det svundet ind til 250 mill. kr., og kun ved at pålægge befolkningen nye byrder — som finansministeren kalder besparelser — har vi udsigt til at nå op på 350 mill. kr. Hvor er da det meste af overskuddet blevet af? Ja, den højtærede minister har ikke tilegnet sig det. Det er slugt af inflationen, af den stadige stigning i omkostningerne.

Det meget sagkyndige formandskab i samordningsudvalget gør i sin betænkning på side 59 på den stillfærdige måde, som er almindelig i sådanne betænkninger, sagen sådan op:

„Resultatet bliver derfor en tilstand, hvor indkomsterne stadig sættes op, hvor staten derefter gennemfører forbrugsbegrænsende beskatning og nationalbanken en høj rente for at holde igen. Følgen bliver i reglen nogen arbejdsløshed og en forholdsvis ringe investering til skade for fremtidens levestandard“.

Deri har formandskabet så sandelig ret. Det har medført, at kreditstramningen nu er kommet til at stå praktisk talt alene med det meste af byrden. Vi har i dette år haft en større arbejdsløshed end i 1955 og i 1954. Investeringerne i industrien er gået ned og industriproduktionen som helhed gået tilbage. Under disse kår kan man da virkelig ikke have andet end smil tilovers for den enighed, som jeg så konstateret i fagforeningernes udtalelse om, at de „ikke en gang til vil udsættes for den prøvelse, det var at have en borgerlig regering“. Befinder man sig virkelig så godt ved at komme af dynen i halmen?

Hvilket råd har landets ansvarlige regering mod disse åbenbare tegn på tilbagegang? Hvilken vej vil den gå for at rette stillingen op?

Man kan bekæmpe en valutakrise med forbrugsbegrænsning og kreditstramning, hvis man kan holde indkomster og omkostninger i ro, imedens denne proces står på, men man kan da sige sig selv, at når landets produktion går tilbage, investeringerne går ned og arbejdsløsheden stiger, er der intet rimeligt grundlag for den stadige forhøjelse af pengeindkomsterne. Jeg tror, det bliver meget svært for vort land at komme ud af dette uføre, og det er højst sandsynligt, at vi kommer til at bære endnu større byrder, end vi bærer i dag, for at få penge tilovers til den udvidelse af vort produktionsapparat, som må til for at sikre befolkningens levestandard fremover. Jeg tror, at disse byrder altid vil være båret forgæves, hvis de ikke er et led i en stor samlende politik, hvori der indgår heldige bestræbelser på at forhindre nye omkostningsstigninger.

Det er her, regeringens magtesløshed er mest iøjnefaldende. Den højtærede statsminister handlede samfundsmæssigt rigtigt, da han stillede forslag om mæglingforslagets ophøjelse til lov. Selv om der savnedes økonomisk dækning for de lønforhøjelser, som da blev vedtaget, og selv om landet har vanskeligt ved at bære de omkostningsstigninger, som er blevet en følge deraf, så var denne løsning at foretrække for en langvarig arbejdskamp. Det gjaldt noget nær et truende valg mellem pengene eller livet for det danske samfund.

Men den højtærede statsminister og hans

[Aksel Møller.]

kolleger fik ved den lejlighed så mange gen-
vordigheder med fagforeningerne, at jeg
ikke tror, de har kræfter i behold til på
dette tidspunkt at udforme en virkelig
helstøbt økonomisk politik, og derfor tror
jeg egentlig, at den høje regering sidder i
vejen for en sund udvikling i Danmark.

Hvordan skal en sådan politik se ud?
Ja, jeg kan naturligvis på dette tidspunkt
ikke, og mener heller ikke at tiden er til
at prøve derpå, give en fuldkommen be-
skrivelse af alle de problemer, som man må
prøve at løse, men jeg kan da se nogle ting,
som man måtte gøre. En sådan politik måtte
begynde med at lægge en dæmper på kap-
løbet mellem priser og lønninger. Det kap-
løb kan ingen — heller ikke lønmodtagerne
— være interesseret i fortsætter. Den måtte
derefter bruge det pusterum, som blev op-
nået, til at gennemføre sådanne forandringer
i skattelovgivningen, at der blev større
opmuntring til at skabe ny produktion.
Hvis regeringens dumpingforslag skal for-
stås som et bidrag hertil, vil det blive be-
handlet med venlighed af mit parti. Men
den virkelige opmuntring til udvidelse af
produktionen forudsætter for det første, at
det virkelig lykkes at dæmpe omkostnings-
stigningen, for det andet en forbedring af
afskrivningsreglerne, og hvis regeringen ville
fremskynde afskrivningsudvalgets arbejde,
kunne dette måske komme til at danne
grundlag for en frugtbar forhandling. Det
måtte dernæst tillades virksomhederne at
oprette investeringsfonds, og der måtte
endelig henimod slutningen af det ind-
vundne pusterum skabes mulighed for, at
kreditstramningen kunne løses.

Så vidt jeg kan se, er der to veje, som kan
føre til lempeligere kreditforhold. Den første
er en opmuntring til større privat opsparing,
og formentlig skulle folkepensionslovens
regler kunne bidrage til det. Men det kan
vi ikke vente på — mens græsset gror, dør
horsemor — og en hurtig vækst forudsætter
en række snarlige ændringer i skattelov-
givningen, ændringer, der stiller opspa-
ringen flere skattemæssige fordele i udsigt.
Den vigtigste af betingelserne for at frem-
kalde en privat opsparing er naturligvis
først og fremmest, at man har sikkerhed for,
at der bliver ført en politik, hvis mål er,
at opsparingen bevarer sin værdi. Den anden

vej er en formindskelse af befolkningens
daglige forbrug — og det er den traditio-
nelle — med en fortsættelse af den finans-
politik, vi hidtil har ført. Den sidste udvej
tror jeg det vil blive meget vanskeligt at
benytte i videre udstrækning. En yderligere
vækst af de direkte skatter vil gøre for-
holdene helt utålelige for mellemstands-
indtægterne. Tværtimod at forhøje den
direkte skat burde man se at finde frem til
en lempelse af den. Skal vi igennem en
ny omgang forbrugsbegrænsning, må det
blive forbrug og ikke indkomst, opmærk-
somheden rettes imod. Så meget har vi vel
lært af de senere års udvikling, at finans-
politikken som medicin kun er virknings-
fuld under ganske bestemte forudsætninger.
Vi er kommet så vidt, at vi sikkert må
være enige om, at det væsentligste vel er
borgfred om priser og lønninger.

Med den nuværende regering ligger det
altså sådan, at den ingen mulighed har for
at føre en politik efter disse retningslinjer.
Derimod skulle det vel ikke være ude-
lukket, at brudstykker til en sådan politik
kunne samles allerede nu. Det er da ligetil,
at virkelige besparelser på statsregnskabet
ville hjælpe på landets stilling, og det kon-
servative folkeparti søger at yde sin ind-
sats på sparelinjen.

I denne forbindelse er det allervigtigste
dog vel egentlig at holde igen på statens
anlægsudgifter. Nye ønsker om statsfinan-
siering på snart ét område og snart et andet
skal man være forsigtig med. Formålene
ligesom snubler over hinanden, når der er
så mange af dem, og det er svært at skønne
over deres indbyrdes betydning. Man taler
om mangel på teknikere som afgørende for,
at dansk produktion ikke kan udvides. Altså
burde man kunne nå til det resultat, at det
først fornødne måtte være at skaffe både
den højere tekniske og den almindelige
tekniske undervisning bedre vilkår, før
man brugte penge til andre formål. Man kan
tale om Store-Bæltsbro, undergrundsbaner,
lufthavne og hvad ved jeg, men man kan
ikke få det alt sammen på én gang, og
derfor burde man gøre sig klart, i hvilken
rækkefølge opgaverne skal løses.

Vi har ministre for det ene og for det
andet og måske også for noget, vi ikke be-
høvede nogen minister til, men vi har ikke
et ministerium, hvor alle anlægsønskerne

[Aksel Møller.]

samles, hvor der kan ske en sortering, og hvor der kan placeres et ansvar for, at løsningen sker i den rette rækkefølge. Det, det her drejer sig om, er ikke millioner, men — i løbet af en forholdsvis kort årrække — milliarder. Det er ikke ligegyldigt, hvordan statens investeringspolitik føres. Tilfældighederne synes for ofte at øve en afgørende indflydelse. Så uoverskuelige som samfundsf forholdene er i vore dage, har dette høje ting ikke altid tilstrækkelige oplysninger som grundlag for sine beslutninger.

Lad mig nævne et eksempel. Hvor megen betydning man end kan tillægge den frivillige aftenskoleundervisning, er den dog ikke af samme påtrængende nødvendighed for vort samfund som uddannelsen i vore tekniske skoler. Hvis vi, dengang aftenskoleloven var til behandling i det høje ting, havde vidst, hvad vi nu ved om de dårlige forhold, hvorunder de tekniske skolars undervisning trives, tror jeg, at det høje ting havde foretrukket at bruge pengene til teknisk uddannelse fremfor til aftenskoleundervisning. I denne sag har den højtærede handelsminister åbenbart ikke været vaks nok til at kunne overbevise den højtærede undervisningsminister om, at det nu lå således, at i prioritetsrækkefølgen ligger den tekniske uddannelse foran den frivillige.

Spørgsmålet om den rækkefølge, anlægsopgaverne bør løses i, og afvejningen af, om én driftsudgift er mere påkrævet end en anden, burde være en del af de forudsætninger, som man allerede under den nuværende regering kunne søge opfyldt.

En anden del af forudsætningerne for en mere målbevidst økonomisk politik må dog kunne tilvejebringes i skattereformudvalget og ved den kommende ligningslov, og det, jeg anser for noget af det vigtigste, en indsats mod inflationen, er der i hvert fald visse forudsætninger for at øve allerede nu. Vi skulle da i det mindste kunne blive enige om, at den inflation, som nu gennem ejendomsskyldvurderingerne truer med at drive omkostningsniveauet i vejret, kan man gøre død og magtesløs ved en lovgivning, som forhindrer de skattemæssige og sociale virkninger af en højere vurdering i at slå igenem. I det konservative folkeparti som i partiet venstre — det forstod jeg af det

ærede medlem hr. Erik Eriksens tale — overvejer vi et forslag, som vil forhindre inflationen i at sejre også på denne slagmark. Men man burde kunne komme videre endnu.

Jeg har andre steder udkastet nogle tanker til en sådan begyndelse. Den eneste måde, hvorpå man under de nuværende omstændigheder kan nedsætte tempoet i dette evindelige kapløb mellem priser og lønninger, er at bringe leveomkostningerne ned. Lønmodtagerne har jo efter love og overenskomster en ret til at få lønningerne reguleret efter pristallet. Ganske vist er denne ret efterhånden blevet meget lidt værd for dem. Pristalsstigningerne trækker jo nye pristigninger med sig, og det må de gøre, når erhvervslivet skal have dækning for sine omkostninger. Det er også en sparsom glæde med disse lønstigninger, når man betænker, at en væsentlig del af dem erfaringsmæssigt bliver inddraget igen gennem stigende skatter som følge af progressionen og fra tid til anden gennem nye afgiftslove.

Derfor mener jeg, at den vej, man bør gå, er at give skatteyderne ejendomsret til så stor en del af statskatten, som svarer til overskuddet på statens regnskab. I praksis altså en skattelettelse, som borgeren må indsætte i bank eller sparekasse, og som han i en årrække må nøjes med at hæve renterne af, en bunden skattelettelse. Der er ingen fanfare over det, men jeg tror ikke, at der findes nogen økonomisk politik, som i Danmarks nuværende situation vil lyde som en fanfare. Den enkeltes ejendomsret til de bundne penge vil få en sanerende indflydelse på pristallet; den vil berøve staten et overskud og henvise den til på lånemarkedet at søge delvis dækning for sit kapitalbehov, dækning for den del af det, som overskuddet dækker i dag. Jeg anser trods alt dette for en fordel. Hidtil har staten jo ikke kunnet holde på sine overskud; det bestandigt stigende omkostningsniveau har jo også ramt staten.

Hvad vi opnår ved denne fremgangsmåde er to, synes jeg, tiltrækkende fordele. Vi holder igen på indkomstdannelsen og på prisstigningerne, hvilket er ensbetydende med, at vi også holder igen på omkostningsniveauet. Og så har jeg et tredje motiv, som jeg ikke regner med at den høje regering vil have samme interesse i som jeg,

[Aksel Møller.]

jeg tør sige tværtimod. Vælger vi denne udvej, erstatter vi teorien om staten som den, der skal spare for os alle og dermed bestemme, hvilke formål der skal fremmes, med teorien om, at er det nu engang nødvendigt at gennemføre en tvangspræget opsparring, skal den stå på borgernes bankeller sparekassebog og være et fremtidigt aktiv for dem.

Det er et af de problemer, som den, der ikke vil en yderligere udbredelse af formynderstaten, kommer til at tage stilling til. I øjeblikket flytter overskuddene på statsregnskabet bestemmelsesretten over en betydelig del af opsparringen fra den enkelte borger og dermed fra banker, sparekasser og forsikringselskaber, som hidtil har været forvaltere af den private opsparring, over til staten. Fortsætter denne udvikling, glider samfundet i socialistisk retning.

Den højtærede finansminister gjorde i en kronik for nogen tid siden i Dagens Nyheder op med disse synspunkter. Han fremhævede, hvorledes disse overskud var betingelsen for statens investeringsvirksomhed. Jeg er ikke enig med ham. De investeringer, som det høje ting i love beslutter sig for, dækkes på statens drifts- og anlægsbudget, og det skal naturligvis balancere. Jeg har den opfattelse, at denne finansieringsvirksomhed, som man vil bruge overskuddene til, betyder en motivforskydning med hensyn til hele den konjunkturpolitiske begrundelse, som i sin tid gjorde, at man indførte en overbalance af statsregnskabet. For det var jo et liberalt formål, man fulgte. Man ville med det sikre en økonomi i landet, som skabte de økonomiske betingelser for en afvikling af restriktionerne, først og fremmest af importreguleringen.

Nu derimod er det ikke længere motivet. Nu er motivet, at man vil bruge dem til at finansiere investeringsopgaver med, og derfor mener jeg, at hvis den motivforskydning, som er sket, anerkendes i det høje ting, betyder den en vandrings, der fører os nærmere den socialistiske stat. Det er vel et af de

træk i tiden, som berettiger til diskussion om det, som man med et ord, der alt for let kan misforstås, kalder velfærdsstaten.

I de 17 år, jeg har haft den ære at være medlem af det høje ting, har jeg haft mit medansvar for en udvikling, som har spundet et fintmasket sikkerhedsnet ud under livet i samfundet. Jeg fortryder ikke denne gerning. Politisk er jeg vokset op med de synspunkter, som jeg har været med til at gennemføre, selv om der fra tid til anden viser sig vildskud, som, når lejlighed gives, må luges bort, og selv om der viser sig et og andet, der må rettes. Som tiden går, bliver der mere og mere anledning til revision af arbejdsløshedsforsikringen, af arbejdsanvisningen og af sygekasselovgivningen, og nedsættelsen af den række kommissioner, som den højtærede statsminister har nævnt, er sådan set udtryk for, at disse problemer befinder sig i støbeskeen. For øvrigt kan jeg ikke tro, at nogen af dem, som betaler mere til det offentlige, end de får eller nogen sinde kan vente at få, føler andet end tilfredshed med at kunne hjælpe dem, der har det dårligt. For så vidt anerkender jeg ordet „velfærd“ som et ledende motiv også for den gerning, mit parti har øvet i disse år i Danmarks folketing. Men hvad jeg skarpt vil vende mig imod, er, at forudsætningerne for en velfærdspolitik ikke er blevet opfyldt. Den økonomiske politik, vi har fulgt her i landet, har gjort det sværere end nødvendigt at bære hjælpsomhedens byrde. Havde vor produktion kunnet følge trop med andre landes, ville denne diskussion have savnet sin baggrund.

Det ærede medlem hr. Bundvad gjorde nogle bemærkninger om det konservative folkepartis stilling til den sidste af disse love, den sidste lov, hvorom denne diskussion har kunnet rejses i det høje ting og uden for folketinget, folkepensionsloven. Det ærede medlem havde fundet ud af, at det konservative folkeparti blæste på to trompeter, sad mellem to stole og var splittet i denne sag. Det ærede medlem

[Aksel Møller.]

fortæller mig for så vidt ikke noget, som jeg ikke ved. Jeg ved da udmærket vel, at det konservative folkeparti i mange henseender har måttet have større tvivl end måske noget andet parti om betimeligheden af at gennemføre en folkepensionslovgivning under de nuværende økonomiske forhold.

Det ærede medlem hr. Bundvad ved, hvordan vort arbejde i folkeforsikringskommissionen og senere i folkepensionsudvalget har været, et arbejde, der havde til mål at finde positive udveje for en løsning af problemerne. Det vil det ærede medlem hr. Bundvad sikkert også bekræfte, når han igen tager ordet fra denne talerstol. Det ærede medlem ved også, at det, som for vort vedkommende var underkastet den største tvivl, var, om de økonomiske forudsætninger var til stede for gennemførelsen af denne lovgivning nu, og at vi gerne ville have ventet noget længere, til henimod den termin, hvor et flertal her i huset havde forlangt at loven skulle træde ud i livet, med at tage stilling. Naturligvis var vi i tvivl. Jeg håber da også, det ofte hænder andre partier, når de står over for et stort problem af økonomisk og politisk natur for dette land, at tvivlen kan være til stede om, hvorvidt den ene eller den anden løsning, det ene eller det andet tidspunkt bør vælges. Jeg skammer mig ikke over den tvivl. Jeg ville have skammet mig, hvis den ikke havde været til stede. Det konservative folkeparti valgte, da et flertal ville have sagen gennemført nu, at prøve på i hvert fald at få indføjet sådanne rettelser i den samlede lovgivning, at den i højere grad tiltalte konservativ opfattelse af, hvad det var forsvarligt at gå med til. Sådan vil lovgivningsarbejdet i fremtiden ofte forme sig for alle partier i det høje ting, også for det konservative folkeparti.

Men uanset at diskussionen om velfærdsstaten er blevet så levende og næsten i visse henseender med et skær af bitterhed og oprør over sig, så hilser jeg den ud fra en række andre synspunkter velkommen. Dens oprindelse i vore økonomiske vanskeligheder er jeg ikke i tvivl om, men det er jo første gang i mange år, at man virkelig har set en voksende interesse for en undersøgelse af grundsætningerne bag folketingets og de

danske politiske partiers virksomhed. Det skal vi da være glade for. Den vil forhåbentlig virke afklarende og ansporende. Den har måske udsigt til at komme til at præge en generation af politikere, og det skal vise sig, om den ikke er det længe efterlyste middel til at holde demokratiet ungt, men det kan hverken på en dag eller et år bevæge sig fra det samfundsfilosofiske plan til et herredømme over hverdagens politiske arbejde.

Vi har imidlertid alle en pligt til at yde et bidrag til denne debat, til at hjælpe synspunkterne frem til en afklaring.

Historisk set er der meget om, at det nye i et samfund skabes under pres af fælles vanskeligheder, og denne tids interesse for forholdet mellem stat og borger er et typisk tegn på, hvad der sker, når krybben er tom. Den højtærede statsminister og hans regering bærer ansvaret for den tomme krybbe. Den højtærede statsministers regering kan ikke fylde den igen. Et regeringsskifte er det eneste, der er at håbe på. Men så meget har jeg forstået af udtalelser faldet fra anden politisk side, at man tillægger det en stor — jeg synes personlig alt for stor — betydning, at den første valgperiode efter den nye grundlovs gennemførelse ikke skal afbrydes af valg. Fastholder man det, må vi altså slide den høje regering i endnu en stor del af et folketingsår, og når det er tilfældet, må dette bruges så godt som muligt. Derfor har jeg i denne tale på mit partis vegne prøvet på at pege på nogle brudstykker af en økonomisk politik, som kunne tilvejebringes allerede under den nuværende regering. Hovedarbejdet må så gøres af dens efterfølger.

Vi havde ventet — og det er et af de problemer, som i resten af denne regerings funktionsperiode kommer til forhandling, kan jeg forstå — at skoleforslagene skulle have ligget valget over. Vælgerne burde nemlig have lov til at udtale sig om dem; forslagene var jo ikke fremme ved sidste valg. Men der er altså tegn i sol og måne, som tyder på, at vælgerne måske ikke vil blive spurgt. Så må altså også vi i forslagsform give udtryk for vort syn på skolen. Man kan ikke vente, at et konservativt skoleforslag tilsigter nogen revolution. Det gør vort heller ikke. Over den eksamensfri mellemskole har hidtil stået ordene: her

[Aksel Møller.]

lades håbet ude. Det, vi er ude på, er at få visket de ord ud. Vi synes, man burde indrette denne del af skolen således, at den blev mere tiltrækkende for forældrene og bedre i stand til at give børnene et virkeligt udbytte af deres skolegang. Vi tror ikke, det helt tilfredsstillende udbytte kan opnås, før man kan indføre det ottende skoleår. I alt fald er der meget, der tyder på, at selv i dansk, regning og skrivning svigter det mere og mere.

Vi vil ikke det umulige. Vi ved godt, at hverken i morgen eller i overmorgen er forudsætningerne for et obligatorisk ottende skoleår til stede, men vi skal da vel heller ikke lave strukturændringer hvert tredje eller fjerde år. Derfor har vi fundet det rigtigt at sætte det ottende skoleår på vort skoleprogram, så det binder den dag, programmet kan opfyldes. Nogle siger, at dette forslag kommer for sent. Hvorfor det dog? Det kommer da i alt fald tids nok til at indgå i dette folketingsårs forhandlinger om skolespørgsmålet. Den højtærede undervisningsministers forslag er endnu ikke fremsat, og jeg vægrer mig ved at tro, at den højtærede undervisningsminister har solgt sin sjæl til den udelte skoles tilhængere. Jeg kan heller ikke med min bedste vilje se nogen begrundelse for, at han skulle have gjort det. Skolens situation er da ikke sådan, at enhver strukturændring er bedre end det, vi har. Nu ved han i alt fald, hvor han kan finde det konservative folkeparti.

I vort parti lægger vi megen vægt på, at det skoleforslag, vi stiller, åbner vej til en forbedret uddannelse for børn, der ikke kommer i eksamensskolen. Vort forslag er altså udtryk for en folkelig linje i skolen. Det er i overensstemmelse med, at det konservative folkeparti er et parti for ganske jævne og almindelige borgere, enten de bor på skyggesiden eller på solsiden. Det er et borgerligt parti — nogle vil måske endda kalde det småborgerligt. Det ærede medlem hr. Bertel Dahlgaard har et smil tilovers for betragtningen, et hørjroset smil. Det ærede medlem må ikke glemme, at med sine 350 000 vælgere — og det ærede medlem kender jo den danske befolknings sammensætning — når det konservative folkeparti formentlig dybere og videre omkring, end

det radikale venstre når og nogen sinde kommer til at nå.

Hvordan skulle det være muligt, hvis vore vælgere ikke var jævne og almindelige mennesker? Hvordan skulle det ellers være muligt, at vi i fællesskab kunne skabe en politik som den, vi skabte i samarbejde med venstre? De to partier mønstret til sammen 850 000 vælgere, og hvis deres politik ikke byggede på idealer, som kunne anerkendes selv i de jævreste kredse i den danske befolkning, hvordan skulle de så kunne holde denne vælgerhær sammen om deres politik? Samarbejdet mellem de to partier på denne folkegrund er en afgørende betingelse for, at der kan føres en anden politik i Danmark end den, den høje regering har fulgt. Hvilke vanskeligheder ville der i øvrigt ikke være for vort demokrati, hvis den eneste regeringsmulighed var socialdemokratiet? Hvem skulle så samle dér, hvor socialdemokratiet har spredt?

Velfærdspolitik forudsætter velstand. Man kan i nogen tid leve på forskud, men man kan ikke gøre det i lang tid. Derfor håber vi, at dette folketingsår slutter med, at der kommer en regering i Danmark, som vil føre en samfundøkonomisk politik, der sætter tæring efter næring. For det er netop fejlen, at vi har levet over evne, og vi gør det stadig og vil komme til at gøre det endnu et stykke tid, nemlig al den tid vi skal trækkes med en regering som den nuværende.

Den tomme krybbe giver anledning til forskellige ytringer i det danske folk. Den skaber, hvad vi vel alle er opmærksomme på, også udtryk for en parlamentslede. Det er i sin orden, at der udøves en kraftig kritik af virksomheden i det høje ting. Jeg ved ikke, hvordan folkestyret skulle holdes rent, hvis der ikke var en kraftig kritik af det. Men det forekommer mig undertiden, at denne kritik er negativ, hvor den burde være positiv. Det forekommer mig, at man måtte kunne fortælle os, hvordan man burde organisere tingets arbejde, når vi åbenbart i kritikernes øjne ikke har formået at gøre det.

Der er i tiden nogle fælles træk for de nordiske lande, idet det politiske liv ikke optager sindene på samme måde som før. Jeg har i nogen grad ment, at det skyldtes,

[Aksel Møller.]

at vi levede under mindretalsregeringer og under det radikale venstres varetægt, men jeg er nået til det resultat, at det i alt fald ikke kan være gældende grund hverken i Norge eller i Sverige; for dette må det ærede medlem hr. Bertel Dahlgaard findes. Men når disse fælles træk eksisterer, er det dog en opgave at prøve at finde ud af, hvorpå de i virkeligheden beror. Hvis Nordisk Råd kunne løse den opgave at foretage en dybtgående undersøgelse af disse fælles problemer i de nordiske lande, ville man måske deri have et materiale, der fortalte os noget virkeligt om de vanskeligheder, demokratiet støder på i den moderne tid, og det må være begyndelsen til, at man kan rette fejlene.

Bertel Dahlgaard: Jeg har kun lidt at bemærke til statsministerens åbningstale. Den var hovedsagelig refererende både med hensyn til, hvad der er sket i det forløbne år, og hvad vi alle ved der vil ske i den kommende tid. Derimod var denne tale mere forbeholden med at angive faste retningslinjer med hensyn til, hvad der er nødvendigt at nå frem til i denne vinter. Man kan måske ikke bebrejde statsministeren dette. Han har nu gennem længere tid læst i forskellige blade, at der egentlig ingenting skal ske i dette folketingsår, thi det er den sidste samling før valget, og da forbereder alle folketingsmænd sig mere på valgkampagnen end på det saglige arbejde, de er valgt til at udføre.

Jeg synes ærlig talt ikke, folketingsmændene vil kunne være en sådan tankegang bekendt. Når jeg siden valget 1953 har iagttaget, hvordan det første år gik med langsomt at få arbejdet påbegyndt, hvorefter venstre og de konservative det følgende år i alt væsentligt nægtede at deltage i arbejdet og det tredje år kun modstræbende lod sig drive til at medvirke til den betydningsfulde lovgivning vedrørende folkepensionen, som disse partier dog havde givet løfte om forud for sidste valg, og hertil så eventuelt føjes, at det fjerde år bliver goldt, fordi valgfeberen sidder i kroppen, så synes jeg virkelig, der tegner sig et mistrøstigt billede af det parlamentariske arbejde, som vor nye grundlov kalder på.

Det radikale venstre har søgt at modvirke en sådan udvikling, og vi har med hensyn til den nu påbegyndte folketingssamling den opfattelse, at folketingsmændene netop i særlig grad skulle være besjælet af ønsket om at yde et stort arbejde, forinden de æsker vælgerens dom.

Nå, men det er altså forståeligt, om den højtærede statsminister er lidt mistrøstig, og jeg kan tænke mig, at han, som den sanger, han er, går rundt og nynner:

„Ujævn og knudret er al den vej,
der fører op over fjelde,
og ujævn er vor fremtids pløjejord,
vi skal på ujævnt lære jævne spor.“

Men jeg giver den højtærede statsminister det råd ikke at standse her, men med løftet åsyn synge videre:

„Tro må der til,
kækhed og ild,
og ingen famlen tør gælde.“

I åbningstalen var der en enkelt kort udtalelse om det nordiske økonomiske samarbejde, som jeg synes trænger til at blive uddybet lidt. Siden jeg sidst her i tinget for nogle måneder siden havde lejlighed til at omtale spørgsmålet, er der på dette område sket tre ting, som fortjener opmærksomhed.

For det første har de nordiske regeringer givet tilslutning til, at det vareområde, som hidtil har været genstand for undersøgelse, udvides med yderligere en række vareområder, således at herefter vareområder, som tilsammen dækker over 75 pct. af de nordiske landes samhandel, nu indgår i planerne om et fælles marked. Denne udvikling må hilses med glæde; den er udtryk for, at det nordiske økonomiske samarbejde rigtigt tilrettelagt har en egen iboende kraft, som gradvis fører til styrkelse og uddybning af dette samarbejde. Hertil kommer, at et nordisk marked ud fra rent økonomiske overvejelser selvsagt bliver mere gavnligt i sine virkninger desto bredere et vareområde, det er baseret på. Også ud fra hensynet til det fælles markeds forenelighed med vore internationale forpligtelser er udvidelsen af vareområdet et skridt i den rigtige retning.

For det andet har Finland nu påbegyndt aktiv deltagelse i de nordiske drøftelser. Jeg forstår, at Finland indtil videre først og fremmest ved sin deltagelse i overvejelserne

[Bertel Dahlgaard.]

vil søge den bedst mulige og mest alsidige orientering om arbejdet som grundlag for en senere stillingtagen, men at Finland for tiden ikke ønsker at gribe direkte ind i de forhandlingsresultater, som er ved at tage form mellem de tre skandinaviske lande. Vi må fra dansk side hilse Finland velkommen i dette arbejde. Der synes her tale om begyndelsen til en udvikling, som vel kun få af os for blot et par år siden turde anse for sandsynlig.

For det tredje. I den seneste tid har drøftelserne om et vesteuropæisk marked givet en ny baggrund for det nordiske samarbejde. Jeg har bemærket, at der i den nordiske debat begynder at rejse sig røster for i de nu påbegyndte undersøgelser med henblik på et vesteuropæisk marked at se en hindring for det nordiske fællesmarked. Den store „förbrödring“ mellem vesteuropæiske folk er en langt mere konstruktiv tanke, hævder man, lad os derfor lægge den mindre omfattende nordiske tanke til side. Jeg vil gerne meget indtrængende advare imod disse røster. Ikke således at forstå, at jeg mener, at Danmark skal holde sig uden for et eventuelt vesteuropæisk fællesmarked, men et sådant marked er indtil videre kun en fjern mulighed. Vi ved i øjeblikket intet om, hvorvidt dette marked bliver til virkelighed, og kun lidt om, på hvilke vilkår eller under hvilke former det eventuelt vil blive søgt realiseret, og efter det for tiden foreliggende har Danmark al grund til at være på vagt for sine store landbrugsinteresser.

Én ting er nogenlunde sikker: et vesteuropæisk markeds virkeliggørelse vil tage såre lang tid; ingen tør regne med mindre end et sted mellem 10 og 20 år. Man bør endvidere lægge mærke til i den kommende tid, at blandt de kredse, der vil fremhæve deltagelsen i et vesteuropæisk marked på bekostning af det fællesnordiske marked, vil findes alle dem, der på grund af frygt for den friere konkurrence i et nordisk marked har været passive eller negative over for tanken om det nordiske fællesmarked. Tanken om det fælleseuropæiske marked synes disse kredse et tjenligt middel til at søge de nordiske planer udskudt eller hindret. Vi bør efter mit skøn i Danmark forstå, at der ikke er nogen modsætning mellem tanken om et vesteuropæisk marked

og et nordisk marked. Det nordiske er det på kort sigt gennemførlige og nogenlunde sikre, hvis vore lande vil det. Det vesteuropæiske er det usikre og i alt fald kun muligt på meget lang sigt; og virkeliggørelsen af det nordiske marked kan aldrig tænkes at stille Norden mindre gunstigt i forhold til planerne om det europæiske marked.

Vi bør nu samle os om i løbet af det næste halvandet år at skabe de politiske forudsætninger i Norden for virkeliggørelsen af det nordiske fællesmarked. Regeringen og folkettingen vil, tror jeg, føle sit store ansvar i denne sag. Mulighederne har aldrig været gunstigere end i øjeblikket for en virkeliggørelse af tanken om et økonomisk samvirke i Norden. Om godt et halvt år vil en samlet konkret plan for et nordisk marked foreligge fra de sagkyndige. Lad os da ikke falde til gustent overlæg, men gribe chancen; den kommer næppe igen i vor generation.

Vender vi os herefter til den aktuelle situation her i landet, er det de økonomiske forhold, der særlig optager sindene. Der er på dette område lyspunkter at notere, men desværre også mørke punkter, som kan indbyde til utryghed. Blandt lyspunkterne er, at trods virkningerne af den meningsløse arbejdskonflikt i foråret har de i 1954 og 1955 gennemførte valutaforanstaltninger hidtil holdt valutasituationen i ro. Fra juli i fjor til april i år forbedredes valutastillingen med ca. 300 mill. kr., samtidig med at der blev afdraget ekstraordinært 80 mill. kr. på den udenlandske gæld. Så medførte arbejdskonflikten et tilbageslag i april og maj på 125 mill. kr., men i de siden forløbne 5 måneder er der, set under ét, sket en mindre forbedring. Et meget betydeligt lyspunkt er endvidere den gode høst.

Imidlertid bør disse lyspunkter efter vort skøn ikke gøre os trygge og dermed uforsigtige; dertil er der alt for mange usikkerhedsmomenter både i den internationale og den indenlandske udvikling. Der er usikkerheden omkring landbrugets eksportpriser, der er usikkerheden med hensyn til priserne på de råstoffer, vi må indføre; og kan vi regne med en fortsat stigning i industrieksporten? Hertil følger sig, at vi endnu ikke helt har set virkningerne af det større forbrug, som lønstigningerne må antages at medføre.

Vi må passe på ikke at begå samme undladelsesfejl som i foråret 1954. Da satte den

[Bertel Dahlgaard.]

højkonjunktur ind, som vi endnu lever under, og samtidig gennemførtes arbejdsoverenskomster, som øgede købeeften her i landet med 300-400 mill. kr. Det radikale venstre opfordrede da her i folketinget i meget stærke ord til at imødegå denne udvikling. Vi sagde, at det øgede forbrug, der nu ville sætte ind, måtte modsvares af, at staten satte sit forbrug ned, og vi stillede derfor forslag om, at der sparedes 150 mill. kr. til de militære anskaffelser og kaserneanlæg, samt at frigørelsen af 115 mill. kr. af Marshallhjælpen, der i det væsentlige var bevilget til uproduktive formål, skulle standses. Begge forslag forkastedes af venstre, de konservative og socialdemokraterne i forening, og den udvikling, det radikale venstre havde advaret imod, fortsatte da med forringelse af valutabeholdningen.

Jeg minder om disse begivenheder i 1954, fordi det radikale venstre ud fra samme synspunkter som dengang nu må gentage, at når det private forbrug sættes op, må statens forbrug sættes ned. Allerede nu i foråret stillede vi derfor her i tinget forslag om militære besparelser på 100 mill. kr. og krævede civile besparelser på andre 100 mill. kr. Vi fik ikke støtte hverken fra venstre eller det konservative folkeparti. I løbet af de forløbne 6 måneder er man nu endelig gået med til militære besparelser på 50 mill. kr., men gennem alle sommerens forhandlinger er man kun nået til enighed om 40-50 mill. kr.s civile besparelser i år og kun ca. 25 mill. kr.s civile besparelser for det kommende år — og det trods de snese af spareartikler, der er skrevet i venstres og de konservatives blade. Jeg kan forsikre, at det går ikke, hvis man ikke tager sig sammen. Hvorfor skal vi altid komme bagefter?

Folkepensioneringens finansiering forudsætter tillige varige besparelser på i hvert fald 100 mill. kr. For os at se kan venstres og de konservatives nølen kun forklares ved, at de to partier er lammede, fordi de må holde sammen om, at besparelserne så godt som ikke må berøre de militære bevilgninger, men modstanden her må nu snart falde. Det står jo faktisk klart for alle herinde, at den for den kommende tids beskæftigelse og produktion nødvendige kapital-

investering ikke vil være mulig, så længe der hvert år drages 1 milliard kroner og 40 000 mand bort fra produktion og opsparing til uproduktiv anvendelse. Eller tror man virkelig, at venstre og de konservative sammen med socialdemokratiet kan fortsætte modstanden mod den militære tjenestetids nedsættelse, efter at Adenauer og NATO faktisk har accepteret 12 måneders tjenestetid for Vesttysklands vedkommende? Arbejdet i det militærpolitiske udvalg og i forsvarsstyrelsen må nu bringes til afslutning og gardinerne rulles op.

Måned efter måned er der da gået af indeværende finansår, uden at væsentlige besparelser er sat i kraft. Det betyder, at vi ikke engang når frem til i alt 100 mill. kr.s besparelser i indeværende finansår, medens vi burde have nået mindst 200 mill. kr. Det betyder atter, at indeværende finansårs overskud vil blive mindst 250 mill. kr. mindre end sidste års overskud, og at overskuddets bidrag til statens finansieringsbehov bliver tilsvarende mindre. Med dette resultat for indeværende finansår må det radikale venstre skønne, at der må nås frem til besparelser for næste finansår på i hvert tilfælde 300 mill. kr. Kan der ikke skabes enighed om beløb af omtrent denne størrelsesorden, vil vi foranledige, at det kommer til at ligge klart, hvem der bærer ansvaret for den risiko, vi udsætter os for.

Danmark er i dette øjeblik deltager i en vesteuropæisk højkonjunktur. Virkningerne heraf kan vi ikke unddrage os, og byrderne ved, at Danmark ensidigt rammes, når råstofpriser iler foran stigninger på vore eksportvarer, må vi bære, men vi må i vor økonomiske politik hindre, at inflationen udefra forstærkes herhjemme. Vi må meget snart over for offentligheden have klarlagt, om der her i folketinget er en fast vilje til at bruge det økonomiske middel, der hedder nedsættelse af statens forbrug, eller om man har andre veje at anvise. Uklarheden kan ikke fortsætte.

Må jeg sige, at det gjorde mig meget ondt, at det ærede medlem hr. Erik Eriksen i dag i sin tale stort set kun havde kritik og atter kritik, men ingen konkrete eller positive anvisninger eller forslag at fremsætte. Med min kendte sympati for det ærede medlem tør jeg måske sige, at jeg

[Bertel Dahlgaard.]

synes, det ærede medlem skal passe på, at denne form for opposition ikke bliver en vane.

Det ærede medlem hr. Aksel Møller har derimod givet anvisning på en speciel fremgangsmåde. Det ærede medlem siger, at staten kan jo anvende hele sit overskud til nedsættelse af de direkte skatter, men skattnedsættelsen skal ikke komme skatteyderne til gode nu; beløbene skal indsættes som bunden opsparing i banker og sparekasser. Når skatterne således går ned, udgår de af pristallet. Det er jo, hvad der allerede er sket i indeværende år og foregående år med sparebeviserne, der udstedes som kompensation for tøjskatten, og som det ærede medlem hr. Aksel Møller har angrebet så voldsomt. Det kan selvfølgelig for mig og for det radikale venstre kun være en tilfredsstillelse, at det ærede medlem hr. Aksel Møller nu har opdaget den bundne opsparings gode sider; men jeg må desværre sige til det ærede medlem, at anvendelsen af den bundne opsparing har sin begrænsning. Den var et fortrinligt middel, da det radikale venstre i 1950 og 1951 under den daværende valutakrise førte tanken frem — i øvrigt under modstand fra konservativ side — det kan være forsvarligt at gentage denne fremgangsmåde med en bunden opsparing, som sket er med den hidtidige udstedelse af sparebeviserne, men det er ikke et middel, der kan anvendes i det uendelige, således at vi stadig udsteder vekslers på fremtiden, som, når de skal indfries, eventuelt tvinger os til en stadig udvidelse af forbruget på et tidspunkt, da det måske vil være ødelæggende for den økonomiske politik.

Hertil kommer endelig, at anvendelsen af statens overskud til en sådan indsættelse i banker og sparekasser samtidig betyder, at staten må ud at låne et tilsvarende beløb til sit finansieringsbehov. Med andre ord: økonomisk set er der kun sket det, at staten afgiver pengene til banker og sparekasser for derefter at hente dem igen mod forrentning. Der ligger altså ingen pengepolitisk virkning deri.

Også af en anden grund har det ærede medlem hr. Aksel Møllers mærkelige forslag forundret. Når statens overskud skal anvendes til nedsættelse af de direkte skatter, må det vel være udtryk for, at det ærede

medlem har droppet tanken om at komme bort fra tøjskatten — ellers ville staten jo få et meget stort underskud, hvad vel ingen tør tage ansvaret for. Men heller ikke her kan jeg følge det ærede medlem. Tøjskatten skal ikke nagles fast på den måde. Alt i alt må jeg sige, at det ærede medlem hr. Aksel Møllers geniale idé er udtryk for den mærkeligste nationaløkonomi, jeg længe har stået over for, men det er vel også derfor, den ikke hidtil har fået tilslutning fra nogen, hverken i eller uden for folketinget.

Nej, man kan ikke under de foreliggende omstændigheder vige uden om vejen til den nødvendige pengepolitiske og valutariske virkning, og vejen til den fornødne opsparing med derpå følgende nødvendige kapitalinvesteringer hedder nedsættelse af statens forbrug og derigennem et mindre forbrug af værdier til uproduktiv anvendelse. Sådan er, sagt med få ord, landets stilling, og det vil blive skæbnesvangert, hvis man ikke erkender den. Dette er vejen også til lettelse af den kreditstramning, der er en fare for de fremtidige kapitalanlæg. Vandrer man på den anden side den vej, jeg her har antydnet, tror jeg, vi sikkert kan mestre den øjeblikkelige situation.

Men det er jo i øvrigt ikke nok. Der må lægges en linje på længere sigt. Det var med henblik herpå, det radikale venstre i fjor foreslog samordningsudvalget nedsat. Det holdt hårdt. Fra konservativ side var man syrlig, og venstre søgte med små midler at latterliggøre tanken. I juni måned kom så formandskabets betænkning, og siden har jeg ikke mærket forsøg på latterliggørelse. Betænkningen siger et par sandheder både til folketinget og til organisationerne, som det ikke er så let at komme uden om. Rent ud sagt har der bredt sig en almindelig følelse i befolkningen af, at blev der handlet her i landet efter de synspunkter, som er anlagt i denne betænkning, ville vi kunne se fremtiden i møde med noget større tryghed.

Formandskabet peger på årsagerne til de foreliggende vanskeligheder, på fejlgreb, der er begået, og på manglende kontakt mellem de i økonomisk henseende afgørende faktorer her i landet. Men det er her i folketinget, i organisationerne og i nationalbanken, man nu må drage konsekvensen

[Bertel Dahlgaard.]

af denne nøgterne og upartiske redegørelse for de vilkår, hvorunder det danske samfund i dag arbejder.

Hvad er det da for kendsgerninger, der ligger bag de gentagne valutavanskeligheder? For det første peger samordningsudvalget på, at den civile Marshallhjælp nu er ophørt. Endnu i de tre år under det ærede medlem hr. Erik Eriksens ministerium modtog Danmark i alt ca. 550 mill. kr. i Marshallhjælp. Det var disse 550 mill. kr., der gav disse år et valutaoverskud; men det fortæller man jo ikke befolkningen, selvfølgelig. Havde man ikke i de tre år indkasseret disse 550 mill. kr. fra Amerika, ville valutastillingen ved det ærede medlem hr. Erik Eriksens tilbagetreden have været netop minus 200 mill. kr. — stort set det samme som nu. En anden årsag til vanskelighederne er, at bytteforholdet over for udlandet siden 1949 er forringet på grund af prisstigninger på de råstoffer, landet mangler. En tredje årsag er, at stigningen i produktionen siden 1950 har været mindre end i de fleste andre lande, bl. a. fordi Danmark har en unormal stor sæsonarbejdsløshed, og fordi en for ringe bevægelighed på arbejdsmarkedet medfører, at der på nogle områder er mangel på arbejdskraft, samtidig med at der på andre områder er en betydelig arbejdsløshed. Endelig nævner man som en fjerde årsag, at de sidste 6 års hurtige oprustning har forstærket højkonjunkturen og mindsket erhvervenes kapitalinvesteringer.

Når vi ikke hidtil har evnet her i landet at drage konsekvensen af de nævnte vanskeligheder, mener samordningsudvalget, at det særlig skyldes svigtende samarbejde mellem de organer, der har størst betydning for den økonomiske politik, dernæst, at de private organisationers indflydelse på indkomstudviklingen ikke er samordnet med de samfundsmæssige synspunkter, som regeringen og folketinget nødvendigvis må anlægge, og endelig, at der ikke har været en tilfredsstillende arbejdsdeling mellem de offentlige organer; her tænkes vel nærmest på regering, folketing og nationalbank.

Jeg har forstået betænkningens konklusion sådan, at formålet herefter må være at sikre offentligheden og de bestemmende organer så god en orientering som muligt

såvel med hensyn til samfundets faktiske tilstand som til udsigterne for den kommende tids udvikling og dernæst at skabe de bedst mulige betingelser for, at disse organer kan medvirke til en samordning af de forskellige interesser inden for den økonomiske politik. Jeg vil gerne spørge den højtærede finansminister, om vi meget snart kan vente forslag her i tinget i overensstemmelse med disse synspunkter. Hidtil har ministeriets økonomiske sekretariat jo hvert år udarbejdet en økonomiske oversigt, og der er ingen grund til at underkende det solide arbejde, der her er udført; men det er efter sagens natur et arbejde udført under regeringens opsyn og mere eller mindre efter den til enhver tid siddende regerings direktiver. Den økonomiske orientering bør, som formandskabet foreslår, fremtidig udgå fra et organ, som er uafhængigt af både regering, folketing og interessegrupper, og som derfor arbejder helt under eget ansvar.

Resultaterne af denne saglige vurdering bør derefter med visse mellemrum forelægges en kreds af repræsentanter for erhvervsliv, arbejdsmarked, nationalbank, forbrugere og eventuelt andre grupper til drøftelse og overvejelse, så disse forskelligartede interesser stilles over for det fælles ansvar for, at kravene fra de forskellige sider afstemmes inden for den økonomiske politik. Det er en selvfølge, at den økonomiske udredning også må foreligge som en orientering for offentligheden. Det radikale venstre vil i den kommende tid på afgørende områder koncentrere sine bestræbelser om at følge de synspunkter, samordningsudvalgets formandskab har angivet.

Under den økonomiske diskussion er det inden for alle kredse erkendt, at det må være et hovedpunkt i den økonomiske politik at fremme opsparingen — ikke fordi opsparingen i sammenligning med tidligere er ringere, tværtimod klarlægger samordningsudvalgets betænkning, at ved siden af den offentlige opsparing er også den private opsparing meget betydelig i sammenligning med tidligere. Men det er ikke nok, når henses til de opgaver, de store årgange og den hastige tekniske udvikling stiller os over for.

Fra adskillige sider og særlig af det ærede medlem hr. Thorkil Kristensen er det ofte

[Bertel Dahlgaard.]

fremhævet, at den økonomiske udligning, der foregår i befolkningen, er en fare for opsparingen, idet det er i de større og store indkomster, de største opsparinger finder sted, og så fører denne tankegang let videre, fører til, at man alene af hensyn til opsparingen må opretholde den store økonomiske ulighed. Vi i det radikale venstre vil gerne drage en anden og folkeligt set mere frugtbar konklusion. Vi vil mene, at i samme omfang en økonomisk udligning skrider frem, må opgaven i stigende grad blive at opmuntre og stimulere opsparingen i de brede lag. At fremme en opsparing hos de mange i en befolkning med økonomisk sans som den danske er utvivlsomt muligt. Der er gjort et tilløb hertil ved præmieringen af opsparing, og nu sidst ved eksperimentet med prisreguleret forsikring, men vi tror, at arbejdet må gøres over en endnu bredere front, så man kalder på opsparing under flere former.

Det radikale venstre har derfor i skatteudvalget foreslået en særlig form for skattelettelse for små sparere, således at skatteydere under en vis indkomst, som har sparebeløb stående i banker og sparekasser, fritages for i deres indkomstansættelser at medregne renten af disse sparebeløb inden for et rentebeløb af f. eks. 500 kr. Jeg håber meget, at denne tanke kan vinde fornøden tilslutning her i tinget. Det er imidlertid klart, at den mindre erhvervsdrivende, der opsparer til forbedringer inden for sin bedrift, øver en lige så samfundsgavnlig gerning. Derfor har det radikale venstre i skatteudvalget opfordret den højtærede finansminister til atter at fremsætte det tidligere fremsatte forslag om investeringsfonds, men på en sådan måde, at det også kommer til at omfatte mindre erhvervsdrivende inden for landbrug, håndværk og handel, således at de skattefrit kan henses til bestemte investeringsformål år ud i fremtiden.

I denne forbindelse vil jeg gerne bede den højtærede finansminister oplyse, om vi kan

vente, at udvalget, der behandler de for erhvervslivet gældende afskrivningsregler, snart afgiver betænkning. Udvalget har jo nu siddet i mange år.

Under opsparringsdiskussionen har fra tid til anden også spørgsmålet om udstedelse af værdifaste obligationer været fremme, og på det radikale venstres foranledning har et sagkyndigt udvalg afgivet en betænkning om spørgsmålet. Denne betænkning blev af offentligheden i stort omfang opfattet på den måde, at forsøg med en sådan obligationsudstedelse måtte frarådes. Sådan kan betænkningen imidlertid ikke læses. Betænkningen redegør for områder, hvor udvalget ikke mener udstedelse af værdifaste obligationer er anvendelig, men der peges også på områder, hvor forholdene kan indbyde dertil. I Sverige er problemet nu rejst af det svenske folkeparti, og der foreligger en meget læseværdig publikation om problemet forfattet af professor Palander. I Frankrig er netop tilendebragt en stor emission af denne karakter. Det radikale venstre agter at fremsætte forslag om, at der gøres et forsøg med en begrænset udstedelse af værdifaste obligationer, så visse kategorier af sparere inden for visse grænser selv kan vælge, om de vil erhverve værdifaste obligationer til en noget lavere effektiv rente end den, der kan oppebæres ved køb af de almindelige obligationer.

Inden for det radikale venstre tror vi, at de her nævnte nydannelser i forbindelse med den for det kommende år gældende lavere beskatning af merindkomster og den opfordring til at bygge egne hjem, som byggestøttelovens kapitel V. A. nu indeholder, vil være særdeles virkningsfulde både til fremme af opsparing og til fremme af større interesse og øget arbejdsindsats.

Så langt folketingets indflydelse rækker, må det centrale i den økonomiske politik være at øve modstand mod den inflationsbevægelse, der kommer til os udefra, og ikke give den ny næring gennem vore egne handlinger. Det, der er vor opgave, er at styrke de kræfter, der øger produktionen

[Bertel Dahlgaard.]

og fremmer opsparingen, samt at føre en sparsommelig finanspolitik, der vil begrænse uproduktive udgifter. En sådan politik omfatter også de lovgivningsområder, der angår forholdet mellem arbejdere og arbejdsgivere. Der er nu nedsat en såkaldt arbejdsretskommission, hvis arbejde skal være færdigt i løbet af det kommende år. Jeg har indtryk af, at de to parter har draget en gavnlig lære af arbejdskonflikten i foråret. De stivnede former er nu i søgelyset.

Den første opgave er her sikkert en modernisering af forhandlingsreglerne, så mulighederne for at undgå konflikt bliver større. Den næste opgave bliver at opbygge forligsmandsinstitutionen, således at dennes myndighed bliver størst mulig i de tilfælde, hvor en konflikt alligevel truer med at bryde ud. Men tilbage bliver de tilfælde, hvor hverken nye forhandlingsregler eller en myndig forligsmand formår at hindre konflikt, og hvor konfliktens omfang eller karakter vil være af katastrofal natur for samfundet.

Her står kommissionen over for det allervanskeligste problem, men vi betragter det som givet, at det efterhånden forstås af næsten alle, at i de tilfælde, hvor organisationerne må give op og faktisk står hjælpeløse og hvor det drejer sig om en standsning af livsvigtige funktioner, kan stat og samfund ikke tillade, at konflikten løber linen ud. Ud fra bevidstheden herom mener vi, kommissionen bør gøre sit arbejde.

Det andet vigtige spørgsmål i forholdet mellem arbejdere og arbejdsgivere er, om der her kan være tale om reformer af produktionsfremmende karakter. Det drejer sig om en række forskelligartede forhold på arbejdspladsen lige fra mere rationel planlægning af arbejdet til selve den ånd, der hersker mellem ledelse og medarbejdere.

Der er imidlertid en ting i tiden, som er meget bemærkelsesværdig: der er endelig efter mange, mange år kommet fart i diskussionen om lønsystemernes indflydelse på produktionens størrelse. Også her er det, som om stivnede former er ved at briste. Det ses nu, at de kollektive overenskomster trænger til et supplement, der virker produktionsfremmende i den enkelte større bedrift. Ordet udbyttedeling er ikke længere et uartigt ord i fagforeningskredse og vel knap

nok i Arbejdsgiverforeningen. Derfor vil det radikale venstre med god fortrosthed gennemføre sit forslag om fremme af udbyttedeling. Forhandlingerne i udvalget i sidste samling gav jo nogen udsigt til et resultat.

Jeg har her nævnt en række problemer, som hører til det arbejdsstof, folketinget efter vort skøn bør kunne færdigbehandle i denne folketingssamling. Hertil slutter sig nogle problemer, der står i forbindelse med den nye ejendomsskyldvurdering. Selve grundlaget for vurderingen er fastlagt og hviler på en lovgivning, hvorom der var fuld enighed her i tinget i sidste samling. Senere er reglerne udformet i enkeltheder i ligningsrådet, hvor der ligeledes har været enighed. Blandt medlemmer af det høje ting, der er garanter for denne enighed, skal jeg nævne det ærede medlem hr. Øllgaard og det ærede medlem hr. Jørgen Jørgensen (Ullerup). Forhøjelsen af vurderingen vil imidlertid drage visse konsekvenser efter sig. Bygningsfradragene må forhøjes, hvis der ikke skal fremkomme urimelige virkninger af beskatningen af bygninger. Den nominelle forhøjelse af de mindre formuer, som vurderingen medfører, vil bevirke, at mange medlemmer i sygekasserne vil komme op over sygekassegrænsen. Dette må forhindres gennem ændringer af disse grænser.

Må jeg for resten i denne forbindelse spørge den højtærede socialminister, hvornår han regner med, at sygeforsikringskommissionen vil kunne gøre sit arbejde færdigt. Det er med stigende utålmodighed, befolkningen venter herpå. Det gældende skel inden for sygeforsikringen føles mere og mere urimeligt, og de store administrative spørgsmål, der foreligger, kræver i stigende grad en løsning.

Også inden for jordlovgivningen er der spørgsmål, der trænger sig på. Det er ikke blot det forholdsvis ringe antal udstykningsbrug, som mange inden for det mindre landbrug håber på må blive forøget, men det er i høj grad spørgsmålet om tillægsjord til de for små brug. Der var i fjor ca. 600 brug, som fik tillægsjord. Det er i og for sig ikke et ringe antal, men her er et område, hvor der ikke med rette i nogen kreds kan herske tvivl om, at det både landbrugsmæssigt og økonomisk er af den største værdi, at de for små brug suppleres op til at blive brug af normal størrelse. Både spørgsmålet om ud-

[Bertel Dahlgaard.]

stykningens omfang og om tilvejebringelse af tillægsjord står selvfølgelig i forbindelse med, i hvilket omfang forkøbsretten udnyttes. Nu viser erfaringen, at benyttelsen af forkøbsretten er højst ulige i de forskellige dele af landet. Det synes, som om det i ikke ringe grad står i forbindelse med ulighed i jordlovsudvalgets administration i de forskellige amter, men en sådan ulighed kan formentlig ikke opretholdes, og det radikale venstre agter at tage initiativ til, at der sikres en ensartet administration overalt i landet. Hertil kommer imidlertid, at adgangen til at få tillægsjord ved, at den pågældende husmand selv køber tillægsjord, i betydelig grad hæmmes ved de af jordlovsudvalget praktiserede finansieringsregler. Her er også noget, der må rettes, ligesom der ved omsætningen af statshusmandsbrug synes at trækkes snævre grænser for adgangen til at overføre statslån fra sælger til køber, hvad enten det nu skal ske på den ene eller den anden betingelse. Også det aktuelle spørgsmål om aktieselskabers adgang til at erhverve landbrugsejendomme kræver en snarlig løsning.

Jeg har villet nævne disse spørgsmål som supplement til regeringens bebudelse af lovforslag bl. a. vedrørende landbrugets kreditforhold, og jeg håber, den højtærede landbrugsminister vil give tilsagn om en velvillig behandling af de nævnte problemer.

I forbindelse med de arbejdsretlige forhold, jeg før omtalte, er der endnu et spørgsmål, jeg gerne vil nævne. Der blev sidste vinter af venstre og de konservative her i tinget fremsat forslag til beslutning om foranstaltninger mod organisationstvang. Under behandlingen af denne sag fremsatte jeg ønsket om, at spørgsmålet om organisationstvang blev undersøgt og behandlet i en videre sammenhæng, således at der herunder også kom det problem, at borgere tvinges til at yde økonomisk støtte til politiske modstandere. Jeg nævnte eksempler på, at foreninger og sammenslutninger, som visse befolkningsgrupper er nødt til at være medlem af, yder store beløb til politiske partiers presse og organisation, uanset at disse foreninger omfatter medlemmer af alle politiske anskuelser. Fagorganisationerne er eksempler herpå. Fra anden side blev det under denne forhandling nævnt,

at Industrirådet, der rummer medlemmer af alle partier, tidligere havde ydet venstre og de konservative flere hundrede tusinde kroner til de to partiers politiske agitation.

De to partiers forslag blev den 24. februar i år henvist til et udvalg, hvor der foruden det konstituerende møde kun er holdt ét møde, nemlig den 7. marts. I de syv måneder, der siden er forløbet, har der overhovedet ikke været indkaldt til møde i udvalget. Jeg tror, det er det ærede medlem hr. Erik Eriksen, der er formand for udvalget. Jeg finder, det er meget besynderligt, ikke mindst når det betænkes, hvilken vægt der af de to partier blev lagt på sagen samt den interesse, også det radikale venstre viste for, at hele spørgsmålet om organisationstvangen og organisationstvangens anvendelse blev undersøgt og klarlagt. Med det nye folketingsår er udvalget bortfaldet, og jeg har ikke hørt om, at de to partier vil genfremsætte forslaget. Da vi nu står foran et valg, vil jeg gerne spørge de to partier, om de agter til det tilstundende valg eller senere at modtage økonomisk støtte fra foreninger, i hvilke medlemmer tilhørende andre partier rent faktisk tvinges til at yde bidrag til de to partiers valgpropaganda. Jeg nævner som eksempler Industrirådet og Arbejdsgiverforeningen. Netop i tilknytning til den standende diskussion om organisationsmagtens udøvelse over for den enkelte borger mener jeg, det vedkommer offentligheden, om noget sådant finder sted. Jeg spørger ikke, om personer eller virksomheder yder bidrag til partier, men jeg mener, det er en offentlig interesse at vide, om borgere indirekte gennem deres kontingent til foreninger, som de er nødt til at være medlemmer af, tvinges til at yde bidrag til politiske modstanderes agitation. Hermed står nemlig i forbindelse det spørgsmål, om ikke de politiske partiers finansiering bør tages op til nærmere forhandling, ligesom det for længst er sket i Norge og Sverige og andre lande. Vi er jo for længst her i landet inde i en udvikling, hvor valgkampen ligefrem mekaniseres i kraft af de meget store beløb, som de velhavende partier anvender på valgkampen. Kæmpemæssige millionoplæg af farvelagte blade og hæfter vælter ind i hjemmene i forsøg på massesuggestion af vælgerne, hvor argumenter ikke slår til.

[Bertel Dahlgaard.]

Jeg vil bede de ærede ordførere for venstre og de konservative om at besvare det spørgsmål, jeg her har stillet.

Der har i sommerens løb været talt en del om det tilstundende valg og tiden, der følger efter. De bemærkninger, jeg har gjort her i dag, har sikkert givet tilstrækkeligt udtryk for, at det radikale venstre mener, at det ikke er mindre vigtigt at tale om tiden fra nu af og til valget. I dette tidsrum skal et politisk arbejde udføres, der formentlig vil kaste lys over adskilligt; i dette tidsrum skal det klarlægges, hvad vælgerne på valgdagen skal vælge imellem. Det er på grundlag heraf, valget skal dele vandene.

Det er ikke undgået det radikale venstres opmærksomhed, at der fra venstres og konservativ side, måske — jeg ved det ikke rigtigt — også fra socialdemokratisk side, lægges op til, at nu skal befolkningen deles i to blokke, én, som maner en socialisme frem, der for længst er afgået ved døden, en anden manende en reaktionær liberalisme frem, som udåndede hin nat i 1933, da fhv. indenrigsminister Krag førte Madsen-Mygdal og venstre ind i Kanslergade-forliget, der hverken var socialisme eller liberalisme, men det, Danmarks økonomiske situation dengang krævede.

Jeg vil gerne have lov til her i dag at sige, også for at der ikke skal opstå nogen misforståelse senere, at man skal ikke vente, at det radikale venstre deltager på en af siderne i denne runddans. Vi ser tydeligt for os, hvad en sådan opslidningsvals ville ende i. Vi så begyndelsen hertil, da venstre og de konservative i 1954 og 1955 i en for landet vanskelig situation satte sig med armene over kors og søgte at sabotere enhver foranstaltning, som var nødvendig af hensyn til landets interesser. Vi kan levende forestille os, hvordan socialdemokratiet eventuelt kunne gøre gengæld, hvis man tænker sig, at sabotørerne fra dengang kommer til at danne regering. En sådan stadig standende kamptilstand vil efter vor mening være omtrent den ulykkeligste udvikling, dansk folkestyre kan føres ind i. Allerulykkeligst vil det være, fordi netop ungdommen mere og mere ledes ved denne form for politik og gennem al denne guldhed mere og mere vil tabe interessen for

det politiske liv og for, hvad der foregår i denne sal. Det er frygten for en sådan demokratiets krise, der har fået næsten alle vest- og nordeuropæiske lande til i deres parlamentariske liv at søge at bygge bro over selv dybe skillelinjer for derved at sikre et regeringssamarbejde om de problemer, som den øjeblikkelig situation kræver løst.

For det radikale venstre består der selvfølgelig væsentlige modsætninger over for de andre partier, ja, det kan endog til tider synes, at disse modsætninger er blevet større end tidligere. Det er ikke vanskeligt at se, at f. eks. forhandlingerne om lærlingeloven afdækkede principielle modsætninger i forhold til socialdemokratiet, som nødvendigvis måtte føre til, at vi fastholdt kravet om den frie adgang til lærlingeuddannelse. Socialdemokratiets stilling til organisationsmagten, herunder den principielle hævde af fagforeningernes og Arbejdsgiverforeningens frihed til at føre samfundsødelæggende arbejdskampe, er udtryk for en anden modsætning, selv om jeg erkender, at socialdemokratiet i de sidste 25 år ikke har praktiseret denne frihed. Vi er ligeledes i modsætning til socialdemokratiet i dets åbenbare uvilje over for funktionærorganisationer og funktionærer, der ikke ønsker at tilslutte sig De samvirkende Fagforbund. I det hele taget har den økonomiske udvikling efter vort skøn for længst ført os til et punkt, hvor det gamle forsøg på at hævde, at arbejdere og funktionærer kun kan være socialdemokrater, er brudt sammen. Der er åbent oprør mod denne tanke, både blandt selvstændigt tænkende arbejdere og blandt selvstændigt tænkende funktionærer. Også med hensyn til grænserne for økonomiske restriktioner er det let at påpege modsætninger mellem socialdemokratiet og os.

Omvendt ser vi på en række områder væsentlige modsætninger mellem os og venstre og i særlig grad mellem os og de konservative. Det gælder selve den sociale indstilling. Det mærkes f. eks. i den hadefulde agitation, man en tid har sat i gang mod det, man kalder velfærdsstaten, som de to partier selv har været med til at bygge op, og som det er det danske folketings ære at have skabt til afløsning af de kår, fattigfolk levede under for et halvt århundrede

[Bertel Dahlgaard.]

siden i det samfund, det gamle højre efterlod sig. Her er ikke tale om det misbrug, som kan have indsneget sig her og der, og som det radikale venstre altid vil være ivrig efter at imødegå.

Dernæst er der toldpolitikken, som det er en livssag for det konservative folkeparti at trække socialdemokratiet mest muligt ind i, og som det lykkedes de konservative at føre venstre et langt stykke ind i gennem det af det ærede medlem hr. Thor kil Kristensen i 1952 fremsatte toldlovsforslag.

Og hvorledes ville stillingen være med en jord- og landbrugspolitik, som skulle præges af det konservative folkeparti?

Endelig er der militærpolitikken, hvor venstre ikke har kunnet frigøre sig for de konservative og derved har lammet partiets egen erhvervs- og besparelspolitik.

På andre områder er forholdet til de to partier forskelligt. Det gælder i betydelig grad på det kulturelle område. Vi ser det under skoleforhandlingerne, hvor visse fælles synspunkter for venstre og det radikale venstre forhåbentlig inden længe fører en skolereform i havn.

Jeg har fremført alle disse eksempler på modsætninger mellem os og andre partier for ligesom at tegne et billede af den faktiske tilstand, der viser, at tanken om ved et valg at opdele befolkningen i to blokke er håbløs, og samtidig for at vise nødvendigheden af trods modsætningerne at skabe et samarbejde på de områder, hvor udviklingen har nærmet partierne så meget til hinanden, at de kan være i stue sammen og tale sig til rette om de spørgsmål, hensynet til det fælles samfund kræver løst.

Det radikale venstre har i de sidste seks år prøvet at efterleve de synspunkter, jeg her har fremsat. Det ærede medlem hr. Erik Eriksens ministerium fik lov til at leve, fordi det ganske oplagt var den eneste vej til den grundlov, vi har kæmpet for gennem mange år. (Sønderup: Var der ikke andet?). Jeg tror, ærede medlem hr. Sønderup, at det var det afgørende. Som anerkendelse for grundlovens gennemførelse tilbød det radikale venstre det ærede medlem hr. Erik Eriksen adgang til at fortsætte med en venstreregering på grundlag af en social-liberal politik. Det ærede medlem hr. Erik Eriksen veg tilbage. Derved kom det social-

demokratiske ministerium til verden til rådet af kommunisterne og retsforbundet, og det er atter sagerens indhold, der har været afgørende for den socialdemokratiske regerings eksistens. Venstre og konservative har garanteret regeringens militær- og udenrigspolitik; ellers ville regeringen for længst være fjernet. På den anden side er det ganske åbenbart, at vi kun kunne sikre folkepensionens gennemførelse under denne regering. Heller ikke en monopollov, der kunne være tilfredsstillende for den mindre og mellemstore bedrift og i det hele taget for et frit erhvervsliv, kunne være gennemført af en regering, som de konservative var delagtige i. Og endelig ville en regering af venstre og konservative — det ved jo alle — have betydet endnu meget større militæradgifter.

Jeg tror, at de bemærkninger, jeg her har gjort, i forbindelse med de sidste års erfaringer her i tinget, viser, at skal vi nå frem til at sikre en nogenlunde fast linje i landets politik, lader det sig kun gøre ved en, lad mig sige, ikke partimæssig, men rent faktisk samling om, hvad der forstås ved en social-liberal politik. Det er i øvrigt meget interessant at iagttage, at medens man endnu for få år siden fra forskellig side gjorde forsøg på at latterliggøre det, når der taltes om social-liberalisme som en selvstændig idé mæssig samfundsopfattelse, er der efterhånden sket en betydelig luftforandring omkring begrebet, og det er ikke længere en sjældenhed på møder at træffe venstre-mænd, som forsikrer, at venstre virkelig er et social-liberalt parti. Social-liberal politik som begreb har vundet borgerret i Danmark, således som det forlængst er sket i Sverige og i andre lande.

Jeg håber nu, at vælgerne ved det kommende valg vil få lejlighed til sagligt at vælge mellem klare standpunkter, og at de ikke blot stilles over for almindelige tale-måder og demagogiske løfter. Jeg håber, at vi ved valget må blive fri for den flade agitation og leflen, som ikke kan holde efter valgdagen. Når så valgdagen er forbi, vil det radikale venstre tilstræbe en regeringsdannelse, der i størst muligt omfang sikrer en sådan social-liberal linje, og man skal ikke vente, at det radikale venstre vil yde støtte til en politik af helt anden art.

Vi vil finde det naturligt — lad mig sige

[Bertel Dahlgaard.]

det til slut — og ønskeligt, at der i tiden fra nu af indtil valget bliver tilvejebragt klarhed over, om det er muligt at nå til samling om en politik på et sådant social-liberalt grundlag, at der herudfra kan skabes sandsynlighed for stabile parlamentariske forhold i de kommende år. Viser det sig ikke muligt at nå til en sådan afklaring, vil det radikale venstre forbeholde sig sin fulde frihed til efter valget at søge frem til en regeringsdannelse, som afgiver de fornødne garantier for, at den social-liberale linje bliver retningsgivende for de kommende års samfundsudvikling. Der vil ikke heri, så vidt jeg kan se, ligge nogen udfordring til nogen side, men tværtimod en opfordring til et realistisk samarbejde, så sandt som der i store kredse inden for andre partier føles stærke tilknytningspunkter til det social-liberale samfundssyn.

Formanden: Jeg skal her afbryde forhandlingen.

Medlemmer af folketinget Hvidberg, Fibiger, Halfdan Hendriksen, Jørgen Jørgensen (Ullerup), Ole Bjørn Kraft, Aksel Møller, Erna Sørensen, Poul Sørensen, Tesdorpf og Thestrup har meddelt mig, at de ønsker her i tinget mundtligt at fremsætte:

Forslag til folketingsbeslutning om ændringer i skolevæsenets ordning.

Folketingets næste møde afholdes i morgen, torsdag den 18. oktober, kl. 13 med følgende dagsorden:

Fortsettelse af forhandling om statsministerens redegørelse i henhold til grundlovens § 38 ved folketingsårets åbning.

Mødet hævet kl. 16²².

6. møde.

Torsdag den 18. oktober kl. 13.

Formanden: Folketingsmand Heick har meddelt mig, at han ønsker til undervisningsministeren at stille følgende spørgsmål:

„Finder ministeren ikke, at den adgang, der er givet dem, der har aftjent deres værnepligt, til at få en tillægsunderstøttelse til skoleophold inden 3 år efter hjemsendelsen fra militærtjenesten, bør administreres ens over hele landet?“

Spørgsmålet vil blive optaget på dagsordenen for tingets førstkommande spørgetid.

Folketingets regnskab for finansåret fra 1. april 1955 til 31. marts 1956 er efter endt revision fremlagt i bureauet. Et samfunddrag vil blive optaget i tillæg B.

Uden for dagsordenen giver jeg ordet til det ærede medlem hr. Hvidberg, for at han som ordfører for forslagsstillerne kan fremsætte et tidligere anmeldt forslag til folketingsbeslutning.

Ordføreren for forslagsstillerne (Hvidberg): Jeg har den ære for det høje folketing at fremsætte forslag til folketingsbeslutning om ændringer i skolevæsenets ordning.

Den diskussion om skolens forhold, som har været løbende i de sidste to år, synes at vise, at tiden ikke er moden til en egentlig ændring af den danske skoles struktur. Det er en meget alvorlig sag at ændre skolens rammer, og der bør gå grundige og mangesidede overvejelser forud, før man foretager sig noget sådant.

Den opfattelse, at det er for tidligt at foretage indgreb i skolens opbygning, deles af mange skolefolk og politikere også inden for de andre politiske partier. Dette betyder imidlertid ikke, at man ikke også fra konservativ side har den opfattelse, at der tiltrænges ændringer i skolens liv. De rammer, som skoleloven af 1903 angiver, trænger på flere måder til et nyt indhold efter de erfaringer, som er indhøstet i dette halve århundrede. Men de forbedringer, som er